

เอกสารวิชาการส่วนบุคคล (Individual Study)

เรื่อง : การปกครองประเทศไทยด้วยหลักนิติธรรมและหลักทศพิธราชธรรม
ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙

จัดทำโดย
พล.ต.ดร.เจนวิทย์ ยามะรัตน์
รหัส ๖๐๐๕๐๗

เอกสารวิชาการนี้เป็นส่วนหนึ่งของการอบรม
หลักสูตร “หลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย” รุ่นที่ ๕
วิทยาลัยรัฐธรรมนูญ
สถาบันรัฐธรรมนูญศึกษา
สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

คำนำ

สถาบันพระมหากษัตริย์ เป็นสัญลักษณ์แห่งชาติ ซึ่งเป็นสถาบันหลักแห่งความมั่นคงของชาติ ภายใต้ความศรัทธาเอื้อถ้อยของประชาชนคนไทยทุกหมู่เหล่า ซึ่งฝังลึกอยู่ในวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตของปวงชนชาวไทยตลอดมาแต่ครั้งโบราณ ซึ่งมีการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ トラบจนเกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ในปี พ.ศ. 2435 มาเป็นประชาธิปไตยก็ยังคงมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขภายใต้รัฐธรรมนูญ แม้ในระยะนั้น จะมีทฤษฎีการเมืองที่ก่อให้เกิดเปลี่ยนแปลงรูปแบบของสถาบันประมุขในต่างประเทศในช่วง 100 ปีเศษที่ผ่านมา แต่ประชาชนคนไทยก็ยังคงให้ความศรัทธาเทิดทูนพระมหากษัตริย์เสมือนประมุขที่เป็นมิ่งขวัญแห่งการดำเนินชีวิต และยังคงพิทักษ์รักษาไว้เช่นเดียวกับอีกหลายประเทศในทุกภูมิภาคของโลกมาอย่างไม่เสื่อมคลาย

เพื่อให้สถาบันประมุขของประเทศดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง อันจะเป็นหลักและศูนย์รวมทางจิตใจให้แก่ประชาชนโดยทั่วไป ในการตรารัฐธรรมนูญของประเทศไทยจึงได้บัญญัติถึงสถานะของสถาบันและองค์พระมหากษัตริย์ไว้ตลอดมา

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช พระภัทรมหาราชผู้ทรงเป็นพลังแห่งแผ่นดิน ทรงอุทิศทุ่มเทปฏิบัติพระราชภารกิจอันบริบูรณ์พร้อมตามแนวทางแห่งทศพิธราชธรรม ทรงนำพาประเทศไทยให้เจริญก้าวหน้า ทรงเอาพระราชกฤษฎีกาใส่บาต์ทุกข์บำรุงสุขของราษฎรพสกนิกรได้ร่วมพระบรมโพธิสมภารล้วนอยู่เย็นเป็นสุขด้วยพระบารมีโครงการในพระราชดำริกว่า 4,000 โครงการ แสดงความเป็นพระมหากษัตริย์นักพัฒนาผู้มีพระปรีชาญาณลึกซึ้ง มีวิสัยทัศน์กว้างไกล ทรงเล็งเห็นความสำคัญของการพัฒนาคน ให้ดำรงตนด้วยความ پاکเพียง ความพอเพียง รู้รักสามัคคี เสียสละรู้จักใช้สติปัญญาแก้ไขปัญหา

นับแต่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 เสด็จเถลิงถวัลย์ราชสมบัติเมื่อปีพุทธศักราช 2489 พระองค์ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจมากมาย อันเป็นคุณประโยชน์ยิ่งต่อพสกนิกรไทย รวมถึงด้านการเมืองการปกครอง แม้จะเป็นที่ทราบกันดีว่า พระมหากษัตริย์ไทย ทรงดำรงตนเป็นกลางทางการเมือง และให้ระบบการเมืองของไทยขับเคลื่อนไปตามกลไกของระบอบประชาธิปไตย แต่ในฐานะองค์พระประมุขของชาติ ทรงมิได้เพิกเฉยเลย พระราชกรณียกิจด้านการเมืองการปกครอง อาทิ การลงพระปรมาภิไธยและพระราชทานรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสำคัญ เสด็จพระราชดำเนินเป็นองค์ประธานในรัฐพิธีเปิดสมัยประชุมรัฐสภา หรือแม้ยามบ้านเมืองเกิดวิกฤตการณ์ทางการเมืองครั้งสำคัญๆ ก็ทรงยื่นพระหัตถ์เข้าช่วยเหลือแก้ไขปัญหาเสมอมา

ผู้เขียนหวังเป็นอย่างยิ่งว่าเอกสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์กับประเทศไทยและประชาชนชาวไทยทั้งปวงที่มีความสนใจเกี่ยวกับการส่งเสริม ทำนุบำรุงและเทิดทูน ตลอดจนสร้างความเข้าใจอันดียิ่งต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ของไทย แต่ถ้ามีข้อผิดพลาดประการใด โปรดให้ข้อเสนอแนะ เพื่อปรับปรุงแก้ไขให้มีความสมบูรณ์ถูกต้องยิ่งขึ้นไปในอนาคตต่อไป

พล.ต.ดร.เจนวิทย์ ยามะรัตน์

สิงหาคม พุทธศักราช 2560

การปกครองประเทศด้วยหลักนิติธรรมและหลักทศพิธราชธรรม ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9

นับแต่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 เสด็จเถลิงถวัลย์ราชสมบัติเมื่อปีพุทธศักราช 2489 พระองค์ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจมากมาย อันเป็นคุณประโยชน์ยิ่งต่อพสกนิกรไทย รวมถึงด้านการเมืองการปกครอง แม้จะเป็นที่ทราบกันดีว่า พระมหากษัตริย์ไทย ทรงดำรงตนเป็นกลางทางการเมือง และให้ระบบการเมืองของไทยขับเคลื่อนไปตามกลไกของระบอบประชาธิปไตย แต่ในฐานะองค์พระประมุขของชาติ ทรงมิได้เพิกเฉยเลย พระราชกรณียกิจด้านการเมืองการปกครอง อาทิ การลงพระปรมาภิไธยและพระราชทานรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสำคัญ เสด็จพระราชดำเนินเป็นองค์ประธานในรัฐพิธีเปิดสมัยประชุมรัฐสภา หรือแม้ยามบ้านเมืองเกิดวิกฤตการณ์ทางการเมืองครั้งสำคัญๆ ก็ทรงยื่นพระหัตถ์เข้าช่วยเหลือแก้ไขปัญหาเสมอมา

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับหลักนิติธรรมและธรรมาภิบาล

“เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม” คือพระปฐมบรมราชโองการแห่งองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว อริยกษัตริย์ผู้ทรงวาง “รากฐานธรรม” ให้กลายเป็น “รากฐานไทย” ก่อเกิดหลักชัยให้เหล่าชนน้อมนำไปใช้ในการ ครองตน ครองคนครองงานและครองสังคม ให้ร่มเย็นเป็นร่มยุค ภายใต้ “ร่มพระบารมี” แห่งองค์พ่อของแผ่นดิน พระผู้ทรงผสานสรรพคุณธรรมผนวกนานาจริยธรรมผนึกพุทธศาสตร์ผ่านพระราชจริยวัตรและพระราชหฤทัย หลอมรวมกันกลายเป็น “ธรรมาภิบาล” หมายถึง การใช้ธรรมะเพื่อบริหารความปกติสุขให้แก่ราษฎร อันได้แก่ “ทศพิธราชธรรม” คือ ครรลองของราชาในการใช้คุณธรรมสร้างฐานราชฎี ฐานรัฐ ให้กลายเป็นฐานหลักในการพัฒนาบ้านเมือง ต่อมาคือ “จักรวรรดิวัตร 12” หมายถึงธรรมอันเป็นพระราชจริยานวัตรในการ “ครองราชย์” และ “ครองรัก” จากหัวใจของนิกรชน ทั้งยังประกอบด้วย “ราชสังคหะวัตร 4” คือ ธรรมทองของราชันเพื่อบำบัดทุกข์บำรุงสุขให้แก่ปวงประชา นอกจากนี้ ยังหมายรวมถึงสรรพคุณธรรมทั้งหลายที่คงคุณค่าควรคู่แก่การเป็นพระสัปปุรุษด้วย ส่งผลให้ประเทศไทยประเทืองด้วยประทีปทองของประทีปธรรมจนชนทั้งชาติล้วนเย็นศิระด้วยพระธรรมาภิบาล พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับธรรมาภิบาล ดูเหมือนจะเป็นทวิลักษณ์ที่อยู่เคียงคู่กันอย่างแยกไม่ออก ซึ่งคนไทยบางส่วนอาจเกิดความฉงนใจว่า “ธรรมาภิบาล” คืออะไร? และมีส่วนเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอย่างไร? เพราะส่วนใหญ่มักได้ยินหรือรับรู้ข้อมูลเรื่องธรรมาภิบาลจากองค์กรธุรกิจเอกชนเป็นสำคัญ ทั้งนี้ คำว่า “ธรรมาภิบาล” หรือบางคนเรียกว่า “ธรรมรัฐ” ธรรม หมายถึง “คุณความดี ความถูกต้อง” ขณะที่ “อภิบาล” หมายถึง “การบำรุงรักษาหรือปกครอง” เมื่อนำมาผนวกรวมกันย่อมมีความหมายว่า “การปกครองที่ดี” โดยเริ่มใช้กันอย่างแพร่หลายหลังจากภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจเมื่อปีพุทธศักราช 2540 อันก่อให้เกิดความเดือดร้อนวุ่นวายต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนทุกภาคส่วนเนื่องจากสาเหตุสำคัญของ

ปัญหาดังกล่าวคือ “อธรรมาภิบาล” อันหมายถึง ระบบบริหารจัดการที่ไม่ดีรัฐบาลไทยจึงให้คำมั่นกับ กองทุนการเงินระหว่างประเทศว่าจะต้องสร้างกลไกประชารัฐที่ดีให้ได้ จึงถือเป็นอธรรมาภิบาลฉบับสากล ที่ถูกนำมาบูรณาการให้กลมกลืนกับอธรรมาภิบาลในระบบวัฒนธรรมเดิมของไทย ทั้งนี้ สำนักงาน โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ ได้นิยามหลักอธรรมาภิบาลสากลให้ประกอบด้วยหลัก 9 ประการ กล่าวคือ การมีส่วนร่วม นิติธรรม ความโปร่งใส การตอบสนอง มุ่งเน้นฉันทามติ ความเที่ยงธรรม ประสิทธิภาพ ภาวะรับผิดชอบ และวิสัยทัศน์เชิงยุทธศาสตร์โดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงปฏิบัติ ตามหลักอธรรมาภิบาลสากลดังกล่าวอย่างครบถ้วน เริ่มตั้งแต่ประการแรก คือ “หลักการมีส่วนร่วม” พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมิได้ทรงยึดถือพระราชวินิจฉัยส่วนพระองค์เป็นที่ตั้ง แต่กลับทรงรับฟัง ความคิดเห็นของประชาชนและข้าราชการทุกหมู่เหล่าอย่างทั่วถึง เพื่อประโยชน์ในการสรรค์สร้าง ประโยชน์สุขต่อส่วนรวมเป็นสำคัญ ประการต่อมาคือ “หลักนิติธรรม” พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรง วางพระองค์เป็นกลางทางการเมืองด้วยความบริสุทธิ์ยุติธรรม แต่พระองค์ก็ยังทรงดำรงพระราชอำนาจ อธิปไตยในสามช่องทาง ประกอบด้วย ทรงใช้พระราชอำนาจนิติบัญญัติผ่านทางรัฐสภา พระราชอำนาจ บริหารผ่านทางคณะรัฐมนตรี และพระราชอำนาจตุลาการผ่านทางศาล ดังนั้น พระบาทสมเด็จพระ เจ้าอยู่หัวจึงทรงอยู่ในฐานะอันเป็นที่เคารพสักการะ ผู้ใดจะล่วงละเมิดมิได้ ถึงแม้ว่าโดยราชประเพณีจะ ถือว่าพระมหากษัตริย์ไม่ทรงกระทำความผิด แต่สิ้นเกล้ารัชกาลที่ 9 กลับทรงปฏิเสธบรรทัดฐานดังกล่าว โดยทรงให้เหตุผลว่า ทุกคนล้วนสามารถเกิดความผิดพลาดกันได้เป็นปกติธรรมดา แต่เมื่อเกิดความ ผิดพลาดแล้ว ต้องแสวงหาแนวทางแก้ไขปรับปรุง ลำดับถัดมาคือ “หลักความโปร่งใส” พระบาทสมเด็จพระ เจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชหฤทัยที่เฟรศพิสุทธ์ทรงยอมเสียสละความสุขส่วนพระองค์ในการบำเพ็ญ พระราชกรณียกิจน้อยใหญ่เพื่อมวลพสกนิกรไทย โดยไม่มุ่งหวังสิ่งตอบแทนอื่นใด จึงสะท้อนให้เห็นถึง ความโปร่งใสแห่งห้วงพระราชหฤทัยที่ใฝ่เมตตาธรรมเป็นสำคัญ อีกประการหนึ่งคือ “หลักการ ตอบสนอง” ทุกครั้งที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จเยี่ยมเยือนราษฎร ในท้องถิ่นทั่วทุกภูมิภาคของ ประเทศพระองค์จะทรงไต่ถามทุกข์สุข หรือความต้องการของประชาชน เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการ พัฒนาคุณภาพชีวิตของพสกนิกร จนสามารถพึ่งพาตนเองได้โดยไม่ก่อความเดือดร้อนวุ่นวายให้แก่ผู้อื่น เพื่อสนองต่อความต้องการขั้นพื้นฐาน ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตตามหลักภูมิสังคมสำหรับ “การมุ่งเน้น ฉันทามติ” ท่ามกลางความขัดแย้งแตกแยกภายในชาติบ้านเมืองพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเป็น สื่อกกลางในการสรรค์สร้างความสมานฉันท์ให้เกิดขึ้นด้วยการยอมรับฟังความคิดเห็นจากทุกฝ่าย แล้วหา ข้อตกลงอย่างสันติร่วมกัน ดังกรณีเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 และพฤษภาทมิฬ

“หลักความเที่ยงธรรม” พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงตระหนักว่า ความยุติธรรมย่อมมี ความสำคัญอยู่เหนือกฎหมาย เพราะกฎหมายเป็นเพียงแค่เครื่องมือ ในการรักษาไว้ซึ่งความยุติธรรม เท่านั้น จึงไม่ได้หมายความว่าตัวบทกฎหมายจะมีอิทธิพลต่อการตัดสินความผิดถูกของประชาชน ดังนั้น การพิพากษาอรรถคดีอันใดโดยคำนึงถึงแต่ความถูกต้องตามมาตรากฎหมาย อาจยังไม่เพียงพอต่อการ สร้างความสงบสุขให้แก่ชาติบ้านเมือง สอดรับกับพระราชดำรัสที่ว่า “กฎหมายเป็นแต่เครื่องมือในการ

รักษาความยุติธรรมดังกล่าว จึงไม่ควรจะถือว่ามีความสำคัญยิ่งไปกว่าความยุติธรรม หากควรจะต้องถือว่าความยุติธรรมมาก่อนกฎหมาย และอยู่เหนือกฎหมาย การพิจารณาพิพากษาอรรถคดีใดๆ โดยคำนึงถึงแต่ความถูกต้องตามกฎหมายเท่านั้น ดูจะไม่ได้เป็นการเพียงพอ จำต้องคำนึงถึงความยุติธรรม ซึ่งเป็นจุดประสงค์ด้วยเสมอ” สำหรับเหตุปัจจัยหลักที่ทำให้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเล็งเห็นความสำคัญของการใช้ธรรมาภิบาลเพื่อปกครองไพร่ฟ้าประชาชนนั้น ล้วนมีตัวแปรที่สำคัญคือ “ธรรมาภิบาลของไทย” ในอดีตทั้งสิ้น อาทิ “ธรรมาภิบาลแห่งความไม่สมดุลของการจัดสรรทรัพยากร” เมื่อเป้าหมายการบริหารจัดการรัฐไทยผิดพลาดโครงสร้าง กระบวนการ ตลอดจนกฎหมายที่ใช้ขับเคลื่อนระบบบริหารจัดการจึงเกิดความบกพร่อง เห็นได้ชัดจากกฎหมายอันเป็นสื่อกลางในการจัดสรรทรัพยากรในสังคมยังคงหยุดยั้งอยู่ข้างภาครัฐและธุรกิจเอกชนไม่ว่าจะเป็นตัวบทกฎหมายส่งเสริมการลงทุนหรือกฎหมายว่าด้วยสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ตรงกันข้ามกับกฎหมายที่อำนวยความสะดวกต่อเกษตรกรอันเป็นอาชีพหลักของคนไทยกลับมีน้อยมาก อาทิ กฎหมายกองทุนสงเคราะห์เกษตรกร กฎหมายว่าด้วยเรื่องสหกรณ์ เป็นต้น จึงเป็นที่มาให้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงใช้หลักธรรมาภิบาลเพื่อจัดสรรทรัพยากรสู่คนรากหญ้าที่เข้าถึงโอกาสทางสังคมได้น้อย และเหล่าพี่น้องเกษตรกรอันเป็นกระดูกสันหลังของชาติเป็นสำคัญ ธรรมาภิบาลต่อมาของไทยคือ “ธรรมาภิบาลของบรรดาข้าราชการและนักการเมือง” ซึ่งประชาชนมุ่งหวังให้เข้ามาบริหารจัดการประเทศด้วยความบริสุทธิ์ โปร่งใส ตามขั้นตอนกระบวนการของระบอบประชาธิปไตยในการใช้สิทธิทางการเมืองเพื่อเลือกผู้แทนเข้ามาทำหน้าที่เป็นปากเสียงแทนประชาชน แต่ว่า พฤติกรรมและค่านิยมของนักการเมืองไทยในหลายยุคหลายสมัยยังคงเล็งเห็นแก่ผลประโยชน์ส่วนตนและพวกพ้องมากกว่าผลประโยชน์ส่วนรวม นิยมทุจริต โกงกินงบประมาณของแผ่นดินจนทำให้พลวัตของประเทศเกิดความล่าช้า ทั้งยังใช้ช่องว่างทางกฎหมายเพื่อแสวงหาผลประโยชน์โดยไม่คำนึงถึงหลักนิติธรรมและคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งบุคคลที่ตกเป็นเหยื่อจากอภุชกรรมดังกล่าว ย่อมได้แก่ประชาชนไทยทั้งประเทศคนจนก็ยังคงยากจนหรือมีหนี้สินล้นพ้นตัวอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ขณะที่คนร่ำรวยจำพวกชนชั้นนายทุนหรือผู้มีอำนาจราชศักดิ์ต่างพากันร่ำรวยเงินทองอย่างต่อเนื่อง เมื่อความต้องการนั้นเกินพอ ก็ย่อมไม่มีคำว่าเพียงพอในความต้องการ ส่งผลให้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชทานทั้งปรัชญาแนวคิด พระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทที่เคลือบแฝงไว้ด้วยหลักธรรมาภิบาล เพราะทรงมุ่งหวังว่าพระบารมีของพระองค์จะเป็นสื่อกลางสำคัญที่ช่วยกระตุ้นเตือนจิตสำนึกให้คนไทยหันมารักษาดีรักษาดินกันมากยิ่งขึ้นสอดคล้องกับถ้อยมธุรพจน์ที่ว่า “เกียรติภูมิของราชา คือเกียรติภูมิแห่งการทำเพื่อประชาชน” แต่ถ้าหากวิเคราะห์ “ธรรมาภิบาลของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตามคติพุทธ” จะเห็นได้ว่า ศาสนาพราหมณ์ได้อธิบายรูปแบบการปกครองตามหลัก “เทวสิทธิ์” แตกต่างจากพุทธศาสนาที่อธิบายการปกครองโดยธรรมของผู้ปกครองเป็นสำคัญ ดังปรากฏใน “อัคคัญญสูตร” อันเป็นบ่อเกิดแห่งการปกครองโดยธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ได้บัญญัติเอาไว้ว่า การปกครองเกิดจากความขัดแย้งแย่งชิงผลประโยชน์ของมหาชน จึงจำเป็นต้องเลือกผู้ปกครองที่ได้รับฉันทามติจากส่วนรวม และเป็นหัวหน้าที่มีคุณธรรมสามารถยังชนเหล่าอื่นให้สุขใจได้โดยธรรม จึง

จะได้ชื่อว่าเป็น “ราชา”ซึ่งมีความหมายว่า “บุคคลที่ทำให้ผู้อื่นมีความสุข” โดยบริบูรณ์ ดังนั้น ธรรมเนียมบาลของพระมหากษัตริย์จึงเป็นคตินุวัติที่สร้างขึ้นเพื่อกำกับการใช้อำนาจไม่ให้ล้นพ้นจนก่อความเสียหาย

ประเทศไทยอยู่ภายใต้การปกครองตามระบอบประชาธิปไตยโดยมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข จึงมีการเทิดทูนพระมหากษัตริย์ให้อยู่เหนือการเมือง กล่าวคือ ทรงวางพระองค์เป็นกลางทางการเมืองด้วยความบริสุทธิ์ยุติธรรม แต่พระองค์ยังทรงดำรงพระราชอำนาจอธิปไตยในสามช่องทาง ประกอบด้วย ทรงใช้พระราชอำนาจนิติบัญญัติผ่านทางรัฐสภา พระราชอำนาจบริหารผ่านทางคณะรัฐมนตรีและพระราชอำนาจตุลาการผ่านทางศาล ดังนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงทรงอยู่ในฐานะอันเป็นที่เคารพสักการะผู้ใดจะล่วงละเมิดมิได้ ถึงแม้ว่าโดยราชประเพณีจะถือว่าพระมหากษัตริย์ไม่ทรงกระทำความผิด แต่ล้นเกล้ารัชกาลที่ 9 กลับทรงปฏิเสธรบรทัดฐานดังกล่าว โดยทรงให้เหตุผลว่าทุกคนล้วนสามารถเกิดความผิดพลาดกันได้เป็นปกติธรรมดา เข้าทำนองที่ว่า “สี่เท้ายังรู้พลาด นักปราชญ์ยังรู้พลั้ง” แต่เมื่อเกิดความผิดพลาดแล้วต้องแสวงหาแนวทางแก้ไขปรับปรุงจึงเป็น การสะท้อนให้เห็นว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเล็งเห็นแก่ผลประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้งมิได้ทรงยึดถือพระราชอำนาจของพระองค์เป็นสำคัญถึงแม้ว่าจะทรงกระทำได้อีกก็ตาม ทั้งนี้พ่อของแผ่นดินทรงรับรู้เรื่องราวที่เกิดขึ้นภายในชาติบ้านเมืองอยู่ตลอดเวลาและทรงเป็นห่วงอยู่เสมอ พระองค์จะพระราชทานคำปรึกษาให้แก่คณะรัฐมนตรี เมื่อคณะรัฐมนตรีมีปัญหาในการบริหารราชการแผ่นดิน หากมีอุปสรรคใดที่จะส่งผลกระทบต่อในทางเสียหายแก่บ้านเมือง พระองค์จะพระราชทานคำแนะนำตักเตือนในทางตรงกันข้ามหากมีกุศลกรรมใดที่จะส่งผลดีต่อประเทศชาติ พระองค์จะพระราชทานการสนับสนุนเพื่อสร้างขวัญกำลังใจแก่ผู้ที่กระทำการนั้นๆให้มีความมุ่งมั่นทำงานเพื่อประโยชน์สุขของประเทศชาติสืบไปครั้นเกิดปัญหาความขัดแย้งวุ่นวายขึ้นภายในรัฐสีมาอาณาจักร จนเกิดความสูญเสียทั้งต่อชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน พระองค์จะทรงเป็นน้ำเย็นที่ช่วยดับไฟร้อนให้กลับคืนสู่ความปกติสุข ดังกรณีเหตุการณ์เมื่อวันที่ 14 ตุลาคม พุทธศักราช 2516 ที่ประชาชนจำนวนมากรวมตัวกันเดินขบวนขับไล่จอมพลถนอม กิตติขจร พลเอกประภาส จารุเสถียรและพันเอกณรงค์ กิตติขจร อนึ่ง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระมหากรุณาธิคุณต่อศาลยุติธรรมเป็นล้นพ้นเพราะทรงตระหนักดีว่า “ศาลยุติธรรม” คือ ศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีทั้งปวง พระองค์ทรงอยู่ในพระราชฐานะที่ต้องดำรงความเป็นกลางแก่หมู่คณะอยู่เสมอ คดีความอันใดจะต้องทรงเป็นกลางโดยตลอด จริงอยู่ที่พระมหากษัตริย์ทรงมีศาลยุติธรรมเพื่อรักษาความในพระปรมาภิไธย ทว่า ความยุติธรรมในพระราชหฤทัยกลับปรากฏให้เห็นเป็นที่ประจักษ์แก่แวดวงตุลาการมาช้านาน ทั้งนี้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปีพุทธศักราช 2540 ได้ระบุไว้ว่า พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการแต่งตั้งผู้พิพากษาและตุลาการให้ดำรงตำแหน่ง ดังนั้น ก่อนดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาจะต้องถวายสัตย์ปฏิญาณต่อพระมหากษัตริย์ และในการพิจารณาพิพากษาคดี ผู้พิพากษาและตุลาการจะต้องปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญ อันเป็นกฎหมายในพระปรมาภิไธยของพระมหากษัตริย์ ทั้งนี้ พระบาทสมเด็จพระ

เจ้าอยู่หัวทรงมีความสนพระราชหฤทัยในแขนงวิชานิติศาสตร์มาช้านาน จึงทำให้พระองค์ทรงพระปรีชาญาณในตัวบทกฎหมายอย่างลึกซึ้ง โดยพระราชกรณียกิจที่มีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับศาลยุติธรรม ได้แก่ การที่ทรงติดตามผลงานของศาลยุติธรรมอย่างต่อเนื่อง ทรงชี้แนะหนทางการระงับคดี เพื่อชี้ช่องทางให้เกิดความเข้าใจในรากเหง้าอันเป็นที่มาแห่งคดีความ รวมทั้งเสด็จพระราชดำเนินในกิจการศาลทุกรูปแบบ ทั้งพิธีเปิดศาลสำคัญ จะเห็นได้ว่าธรรมเนียมปฏิบัติของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในหลักทศพิธราชธรรมได้เป็นที่ประจักษ์ตาและประจักษ์ใจแก่พสกนิกรไทยทุกภาคส่วน รวมถึงประจักษ์แจ้งแก่พระราชจริยวัตรผ่านสายตาประชาคมโลกอีกด้วย ซึ่งสถาบันนานาชาติได้ทูลเกล้าฯ ถวายรางวัลกิตติมศักดิ์เฉลิมพระเกียรติ เมื่อปีพุทธศักราช 2538 โดยมีสุนทรพจน์บทสดุดีพระเกียรติคุณภายในรัฐสภาสหรัฐอเมริกา ความว่า “..ทรงตั้งอยู่ในทศพิธราชธรรม ทรงถึงพร้อมด้วยการให้การรักษาศีล การเสียสละประโยชน์ส่วนพระองค์ ทรงซื่อตรงเที่ยงธรรม มีพระราชอัธยาศัยอ่อนโยน ทรงเพียรกำจัดความเกียจคร้าน ทรงตั้งพระราชหฤทัยบำเพ็ญพระราชกรณียกิจ ไม่ทรงลู่อำนาจความโกรธ ทรงเปี่ยมด้วยพระมหากรุณาธิคุณ ไม่ทรงใช้ความรุนแรงเพราะอำนาจโลภะ โมหะ โทสะ มีพระราชจริยวัตรอดทนต่อสิ่งทั้งปวง และทรงไว้ซึ่งความยุติธรรม”

ทั้งนี้ “ทศพิธราชธรรม” คือหนึ่งในธรรมาภิบาลที่เป็น “ทศบารมี” แห่งองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอย่างแท้จริง เพราะทรงใช้หลักธรรมดังกล่าวในการครองพระองค์ครองคน ครองงานและครองสังคมไทยให้ร่มเย็นเป็นสุข เท่ากับเป็น “ทศพร” คือพรอันเป็นมงคลยิ่งสืบประการที่พสกนิกรควรน้อมนำไปใช้ในการดำรงชีวิต เนื่องจากทศพิธราชธรรมมิได้หมายรวมเฉพาะว่า ผู้ที่เป็นพระมหากษัตริย์เท่านั้นจึงจะสามารถยึดครองครองธรรมดังกล่าวได้ ทว่า สามัญชนธรรมดาทั่วไปก็สามารถนำมาประยุกต์ใช้ให้เข้ากับการดำรงชีวิตได้ เพราะเมื่อเรามี “ธรรมรัฐ” แล้ว ปวงประชาย่อมต้องมี “ธรรมราษฎร์” ประกอบกันด้วย หากเรามีธรรมแต่ประชาปราศจากธรรมย่อมไม่บริบูรณ์ด้วยธรรมาภิบาลอย่างแน่นอน

การพัฒนาประชาธิปไตยควรควบคู่ไปกับการพัฒนาหลักนิติธรรม โดยถือว่าทั้ง 2 เรื่องนี้มีความสัมพันธ์กัน กล่าวคือการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยที่ดีจะต้องเป็นการปกครองที่มีการส่งเสริมหลักนิติธรรมให้เกิดขึ้นในสังคมนั้นอย่างเป็นรูปธรรม ส่วนสังคมนิติธรรมที่แท้จริงจะต้องมีความชัดเจนในการใช้หลักนิติธรรมเพื่อสร้างระบอบประชาธิปไตยที่ชัดเจนเช่นกัน แต่ทั้งการพัฒนาประชาธิปไตยและหลักนิติธรรมนั้นจะต้องใช้กลไกการมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการในขับเคลื่อนเป็นสำคัญในมิติของสิทธิขั้นพื้นฐานของความเป็นมนุษย์นั้น การมีส่วนร่วมในการพัฒนาการเมืองและการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพโดยเฉพาะสิทธิในชีวิตและร่างกายถูกจัดว่าเป็นสิทธิของความเป็นพลเมืองในสังคมนั้นๆ ซึ่งย่อมาหมายความว่า พลเมืองทุกคนควรได้รับการยอมรับและเคารพในสิทธิการมีส่วนร่วมในการพัฒนาประชาธิปไตยและหลักนิติธรรม การมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักนิติธรรมในสังคมไทยจะต้องถือว่าเป็นสิทธิตามบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ หากมองในมุมนี้จึงมีประเด็นว่าในทางนโยบายและการปฏิบัติ

รัฐจะต้องส่งเสริมและคุ้มครองให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชนทั้งโดยตรงและโดยอ้อมอย่างไร นอกเหนือไปจากการส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมในกระบวนการนิติบัญญัติทั้งในระดับชาติและในระดับชุมชนท้องถิ่นได้มากนักน้อยเพียงใด

นอกจากนี้ เพื่อให้โครงการพัฒนาประเทศในด้านต่างๆ เป็นการพัฒนาที่ยั่งยืนซึ่งควรให้ประชาชนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาอย่างแท้จริงจึงเป็นสิทธิของประชาชนทั้งผู้ที่จะต้องรับผลกระทบหรือได้ประโยชน์โดยตรง และประชาชนโดยทั่วไปหรือผู้ที่ได้รับผลกระทบหรือได้ประโยชน์โดยอ้อมได้เข้ามามีส่วนร่วม โดยรัฐจะต้องมีมาตรการและวิธีการอย่างไรเพื่อแสดงให้เห็นการเคารพและยอมรับในสิทธิความเป็นพลเมืองในมิตินี้เมื่อมาถึงตรงนี้จะเห็นว่าแนวทางการพัฒนาหลักนิติธรรมมีได้มากมายหลายรูปแบบและวิธีการ ทั้งนี้ปัจจัยสำคัญขึ้นอยู่กับคุณค่า แนวคิด ทศนคติ และความเข้าใจในความหมายและขอบเขตของหลักนิติธรรมที่ขอย้ำตรงนี้ว่ากว้างขวางกว่าตัวบทกฎหมายที่เขียนไว้เป็นลายลักษณ์อักษรตามที่เข้าใจกันส่วนมาก แต่หัวใจสำคัญที่หยิบยกมา ณ ที่นี้ด้วยเห็นว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนจะเป็นทั้งกลไก กระบวนการ และทิศทางของการพัฒนาหลักนิติธรรม หลักนิติธรรมไม่ได้มีความหมายแบบลอยๆ แต่ก็ไม่ใช่ว่าสิ่งที่ต้องเขียนค่านิยมไว้ให้ชัดเจนเป็นลายลักษณ์อักษรจนถึงขนาดที่ต้องบัญญัตินิยามไว้ในรัฐธรรมนูญ แต่กระบวนการมีส่วนร่วมจะสร้างความชอบธรรมให้กับการเขียนกฎหมาย การบังคับใช้กฎหมาย และการตีความกฎหมายให้เป็นไปตามหลักนิติธรรม ในอีกความหมายหนึ่งหลักนิติธรรมจะมีพัฒนาการจากการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นกระบวนการนิติบัญญัติ การบังคับใช้กฎหมายของฝ่ายบริหาร และในการตีความของฝ่ายตุลาการ หากสังคมไทยมีทศนคติให้ความสำคัญกับสิทธิการมีส่วนร่วมได้อย่างแท้จริง ปัญหาที่อยู่ว่าจะมีกลไกและวิธีการใดในทางปฏิบัติที่จะอำนวยความสะดวกหรือสนับสนุนให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนได้จริงและเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิภาพ เรื่องนี้ต้องยอมรับว่าแม้จะมีหลายมาตรการและหลายช่องทางที่ส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมกับฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหาร ในการร่วมกันทำงาน และในการกำหนดนโยบาย แต่ยังไม่เพียงพอและยังคงต้องส่งเสริมการสร้างความตระหนักในสิทธิการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนให้มากขึ้นกว่าที่เป็นปัจจุบัน

กลไกสำคัญในการจัดการการมีส่วนร่วมของประชาชนตามโครงสร้าง จะเห็นว่าโครงสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะมีความเหมาะสมมากที่สุดเพราะน่าจะเป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการตัดสินใจของฝ่ายบริหาร ส่วนกระบวนการนิติบัญญัติจะมีกระบวนการออกข้อบัญญัติท้องถิ่นให้เห็นเป็นรูปธรรมสำหรับรูปแบบอย่างไม่เป็นทางการ แต่เป็นกระบวนการขับเคลื่อนทางสังคมที่ถือว่าเป็นกระบวนการส่งเสริมหลักนิติธรรมที่ดีก็คือ กระบวนการขับเคลื่อนของกลุ่มประชาสังคมในประเด็นต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นประเด็นการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ประเด็นปัญหาสุขภาพ ประเด็นปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนของผู้ด้อยโอกาสกลุ่มต่างๆ กลุ่มประชาสังคมเหล่านี้จะสะท้อนความคิดเห็นและความต้องการ รวมทั้งอาจมีการขับเคลื่อนทางสังคมอย่างเป็นระบบในเรื่องต่างๆ โดยไม่ต้องอาศัยอำนาจ

หน้าที่ตามกฎหมายลายลักษณ์อักษรก็ได้หลักนิติธรรมอาจเป็นสิ่งปฏิบัติแล้วในสังคม และอยู่ในบริบทต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นในทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมทั้งในระดับภายในประเทศและในระดับสากล หรือแม้กระทั่งเป็นแนวการดำเนินชีวิตอยู่ในชุมชนขนาดเล็ก หลักนิติธรรมจึงเป็นสิ่งที่ทุกคนในแต่ละสังคมเป็นเจ้าของและมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์ถือว่าเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของความเป็นพลเมืองที่ทุกคนจะพัฒนาหลักนิติธรรมไปด้วยกัน ไม่ว่าใครหรือกลุ่มใดจะผูกขาดไว้ไม่ได้

การแก้ไขวิกฤตการณ์ทางการเมือง

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระมหากษัตริย์คุณต่อประเทศชาติอย่างใหญ่หลวง ดังจะเห็นได้จากคราวที่ประเทศประสบวิกฤตการณ์ครั้งสำคัญๆ ในหลายครั้ง พระองค์ได้ทรงพระกรุณาช่วยขจัดปัดเป่าภัยพิบัติจากวิกฤตการณ์ทั้งปวงและทุกครั้งทรงนำ ประเทศกลับคืนสู่ภาวะปกติสุขได้โดยเร็ว ซึ่งทุกครั้ง ด้วยเดชพระบารมีด้วยพระปรีชาสามารถ ด้วยแรงศรัทธาเทิดทูนและด้วยความจงรักภักดี ที่อาณาประชาราษฎร์มีต่อพระองค์ ก็ได้ทรงขจัดปัดเป่ายุติภัยพิบัติและทรงนำ บ้านเมืองกลับคืนสู่สภาวะปกติโดย เร็ว พสกนิกรของพระองค์ก็ได้กลับคืนสู่ความผาสุกร่มเย็นเช่นเดิม พระเกียรติคุณจึง แผ่ไพศาล เป็นที่แซ่ซ้องสดุดีทั่วไปทั้งภายในประเทศและนานาประเทศทั่วโลก

พระมหากษัตริย์คุณเมื่อครั้งวิกฤตการณ์ 14 ตุลาคม 2516

วิกฤตการณ์ช่วง 14 ตุลาคม 2516 หรือเป็นที่รู้จักกันทั่วไปว่า กรณีวันมหาวิปโยค เริ่มตั้งแต่การรัฐประหารตนเองของจอมพล ถนอม กิตติขจร กับพวกเมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2514 แม้มาก่อนหน้าที่จอมพล ถนอมฯ จะทำการยึดอำนาจตนเอง ประชาชน และนิสิตนักศึกษาไม่พอใจรัฐบาลอยู่แล้ว แต่ก็ยังไม่ถึงขั้นรุนแรงเพราะในขณะนั้น ยังมีสภาผู้แทนราษฎรที่เป็นปากเสียงของประชาชนอยู่บ้าง นอกจากนี้บรรดาสื่อมวลชนทั้งหลาย ก็ยังสามารถวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลได้อย่างกว้างขวาง และหลายคนก็ยังหวังว่ารัฐบาลของ จอมพล ถนอม กิตติขจร จะหมดอำนาจไปตามวิถีทางของรัฐธรรมนูญได้ แต่ครั้งรัฐบาลเลือกใช้วิธีรัฐประหารยึดอำนาจ ยกเลิกรัฐธรรมนูญหันไปใช้อำนาจเผด็จการ เกิดกระแสต่อต้านรัฐบาลมากขึ้นทั้งอย่างลับ ๆ และเปิดเผยและเมื่อมีผู้ใช้อำนาจของคณะปฏิวัติไปในทางที่ไม่ชอบก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ประชาชนทั่วไปก็ยิ่งทำให้เกิดแนวร่วมต่อต้าน รัฐบาลขยายตัวออกไปมากขึ้น เมื่อนิสิตนักศึกษาเห็นว่าการแก้ปัญหาของชาติประการแรกสุดจะต้องมีรัฐธรรมนูญเป็นหลักในการปกครองประเทศเสียก่อน ดังนั้นการเรียกร้องรัฐธรรมนูญของนิสิตนักศึกษา อาจารย์มหาวิทยาลัย และประชาชนจึงอุบัติขึ้น ซึ่งแกนนำคนสำคัญในการสร้างขบวนการนักศึกษาได้แก่ นายธีรยุทธ บุญมี เลขาธิการศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยในระหว่าง พ.ศ. 2514-2515 และนายประพันธ์ศักดิ์ กมลเพชร เป็นต้น

การรวมตัวของนักศึกษาและประชาชนโดยทั่วไปเริ่มมาจากความไม่พอใจรัฐบาลในหลาย ๆ เรื่อง อาทิเช่น กรณีประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 299 ซึ่งให้อำนาจแก่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมเหนือศาลทำให้มีทนายความ นักกฎหมาย และอาจารย์สอนกฎหมายอีกหลายคนประท้วงประกาศคณะปฏิวัติฉบับดังกล่าว กรณีทุ่งใหญ่ ที่เฮลิคอปเตอร์ของทหารบกตกที่นครปฐม ปราบกฏข้อเท็จจริงว่าบรรดานายทหารของกองทัพบกบางกลุ่ม นำเฮลิคอปเตอร์ดังกล่าวไปเที่ยวล่าสัตว์ในป่าสงวนที่เป็นเขตอนุรักษ์สัตว์ ป่า หรือที่เรียกว่าทุ่งนเรศวร จังหวัดกาญจนบุรี เมื่อหนังสือพิมพ์ชุดคีย์เรื่องนี้ จอมพล ถนอม กลับชี้แจงปฏิเสธโดยอ้างว่านายทหารชุดดังกล่าวไปราชการลับชายแดนพม่า นอกจากนี้ยังมีเรื่องการต่ออายุราชการของทั้งจอมพล ถนอม กิตติขจร และพลเอก ประภาส จารุเสถียร และหลังจากนั้นไม่นานก็คือ การเลื่อนยศเป็นจอมพลของ พลเอก ประภาส ซึ่งดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบก อธิบดีกรมตำรวจ และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยพร้อมๆ กัน

กรณีศึกษารามคำแหงต่อต้าน ดร.ศักดิ์ ผาสุกนิรันดร์ อธิการบดีมหาวิทยาลัยรามคำแหง ซึ่งลบชื่อนักศึกษารามคำแหงออก เพราะสาเหตุวิจารณ์การต่ออายุของ จอมพล ถนอม กิตติขจร และจอมพล ประภาส จารุเสถียร รวมทั้งที่จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย มีการประท้วงกรณีนักเรียนนายเรืออากาศได้เข้ามาศึกษาในมหาวิทยาลัยโดยไม่ ต้องผ่านการสอบคัดเลือก การประท้วงของนิสิตนักศึกษากว่า 3 หมื่นคน เมื่อวันที่ 22 มิถุนายน 2516 ขณะนั้นจัดได้ว่าเป็นการประท้วงที่ยิ่งใหญ่ที่สุดของนักศึกษาในประวัติ ศาสตร์ไทย โดยนักศึกษาได้เรียกร้องให้ ดร.ศักดิ์ฯ ลาออก ให้รับนักศึกษารามคำแหงที่ถูกไล่ออกไปเข้ามาใหม่และให้นักเรียนนายเรืออากาศ ออกไปจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กรณีที่เป็นชนวนหลักทำให้เกิดการเดินขบวนของประชาชนจำนวนมากเกิดจากกรณีที่แกนนำของ “กลุ่มเรียกร้องรัฐธรรมนูญ” จำนวน 13 คน ถูกจับและสมาชิกกลุ่มที่เหลืออยู่ได้เรียกร้องให้รัฐบาลปล่อยตัวพร้อมทั้ง ให้มีรัฐธรรมนูญภายใน 6 เดือน แต่รัฐบาลไม่ทำตามข้อเรียกร้องประกอบกับการออกข่าวที่บิดเบือนต่อประชาชน จึงยิ่งทำให้ประชาชนไม่พอใจรัฐบาลมากขึ้น ต่อมาจึงได้มีการนัดรวมตัวกันที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เริ่มจากคนจำนวนเรือนพันขยายตัวไปเป็นเรือนหมื่นเรือนแสน และได้เคลื่อนขบวนมาชุมนุมประท้วงที่บริเวณอนุสาวรีย์ประชาธิปไตยจนกระทั่ง วันที่ 14 ตุลาคม 2516 รัฐบาลได้ตัดสินใจใช้กำลังทางทหารเข้าสลายกลุ่มนักศึกษา และประชาชนที่มาร่วมชุมนุมเรียกร้องรัฐธรรมนูญทำให้มีผู้คนบาดเจ็บและล้มตาย เป็นจำนวนมาก นับเป็นวันมหาวิปโยคที่เศร้าสลดอย่างยิ่งในประวัติศาสตร์ชาติไทย

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงพระกรุณาช่วยแก้ไขวิกฤตการณ์ของบ้านเมืองในช่วงเวลาดังกล่าวอย่างมาก เห็นได้จากการที่พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้กรรมการศูนย์กลางนิสิตนักศึกษา แห่งประเทศไทย เข้าเฝ้าเพื่อขอพระราชทานคำปรึกษาในวันที่ 13 ตุลาคม 2516 นอกจากนั้นในช่วงเช้าของวันที่ 14 ตุลาคม 2516 เมื่อเกิดการปะทะกันระหว่างทหาร ตำรวจ กับ

ประชาชนและนักศึกษา ที่บริเวณคูน้ำข้างพระตำหนักจิตรลดารโหฐาน มีนักศึกษาและประชาชน บางส่วนว่ายน้ำหนีเข้าไปพึ่งพระบารมี พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ซึ่งขณะนั้นดำรงพระอิสริยยศ เป็น สมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าหญิงสิรินธร และสมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าหญิงจุฬาภรณฯ เสด็จออก รับ ทรงไต่ถามทุกข์สุขของผู้เข้ามาพึ่งพระบารมี รับสั่งให้สำนักพระราชวังนำข้าวและอาหารแจกจ่าย ให้แก่ประชาชนหนีภัยเข้ามา พึ่งพระบารมีในเขตพระราชฐาน จนกระทั่งเหตุการณ์ที่บริเวณอนุสาวรีย์ ประชาธิปไตยถึงขั้นวิกฤต เมื่อรัฐบาล จอมพล ถนอม กิตติขจร สั่งให้ใช้กำลังทหารและอาวุธเข้าสลาย กลุ่มผู้ชุมนุม ทำให้ประชาชนล้มตายเป็นจำนวนมาก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงห่วงใย ประชาชนเป็นอย่างมาก จึงได้พระราชทานพระราชกระแสรับสั่งกับประชาชนทางโทรทัศน์ เนื่องในวัน มหาวิปโยค โดยทรงขอให้ทุกฝ่ายระงับความรุนแรง และทรงแต่งตั้งนายสัญญา ธรรมศักดิ์ เป็น นายกรัฐมนตรีแทน จอมพล ถนอม กิตติขจร ที่กราบบังคมทูลขอลาออกจากตำแหน่ง หลังจาก พระราชทานพระราชกระแสรับสั่งแล้วสถานการณ์อันยุ่งยากก็ได้คลี่คลายลง เป็นลำดับจวบจน จอมพล ถนอม กิตติขจร จอมพล ประภาส จารุเสถียร และ พันเอก ณรงค์ กิตติขจร เดินทางออกจากประเทศไทย เมื่อวันที่ 15 ตุลาคม พุทธศักราช 2516สถานการณ์จึงกลับเข้าสู่ภาวะปกติ

ด้วยน้ำพระราชหฤทัยที่ทรงห่วงใยพสกนิกร พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ มิได้ทรงทอดทิ้งผู้ที่ ได้รับบาดเจ็บจากการเดินขบวนเรียกร้อง ได้เสด็จไปทรงเยี่ยมเยียนผู้ได้รับบาดเจ็บทั้งที่โรงพยาบาล จุฬาลงกรณ์และโรงพยาบาลศิริราช รวมทั้งในการพระราชทานเพลิงศพวีรชนเมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2517 หนึ่งปีหลังจากเกิดเหตุการณ์วันมหาวิปโยคแล้ว ก็ได้ทรงพระกรุณาเสด็จพระราชดำเนินไปพระราชทาน เพลิงศพด้วยพระองค์เอง

พระมหากรุณาธิคุณเมื่อครั้งวิกฤตการณ์ช่วง 6 ตุลาคม 2519

จากการที่จอมพล ถนอม กิตติขจร ได้บวชเป็นสามเณรและเดินทางเข้ามาในประเทศไทย เมื่อวันที่ 19 กันยายน 2519 โดยเข้ามาบวชเป็นพระภิกษุที่วัดบวรนิเวศน์วิหาร ทำให้เกิดการเคลื่อนไหว คัดค้านของนักศึกษาและประชาชนทั่วไป จนเกิดเหตุการณ์ผู้คัดค้าน ถูกฆ่าแขวนคอ 2 ศพ ที่จังหวัด นครปฐมขึ้น ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยและกลุ่มพลังต่าง ๆ จึงได้ชุมนุมกันที่สนามหลวง เมื่อวันที่ 29 กันยายน 2519 เรียกร้องให้รัฐบาลเร่งจัดการให้พระถนอม เดินทางออกนอกประเทศ และ ให้จับกุมตัวฆาตกรฆ่าแขวนคอนักศึกษามาดำเนินคดีโดยเร็ว โดยการชุมนุมครั้งนี้เป็นไปอย่างมีระเบียบ และสลายตัวไปเพื่อรอคำตอบจากรัฐบาล

เมื่อรัฐบาลไม่ได้ดำเนินการดังกล่าวตามที่กลุ่มผู้ชุมนุมเรียกร้องวันที่ 4 ตุลาคม 2519 จึงเกิดการ ชุมนุมขึ้นอีกที่สนามหลวง โดยมีศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยเป็นแกนนำต่อต้านการกลับมา ของพระถนอม มีนักศึกษาและประชาชนเข้าร่วมเป็นจำนวนมาก ต่อมาได้ย้ายเข้าไปชุมนุมกันที่ลานโพธิ์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จัดให้มีการแสดงละครล้อเลียน เหตุการณ์ดังกล่าวสลัดกับการอภิปราย เมื่อหนังสือพิมพ์ได้ลงรูปภาพการชุมนุมและการแสดงละครดังกล่าว ภาพที่ออกมามีส่วนคล้ายคลึงกับภาพของพระบรมวงศานุวงศ์พระองค์หนึ่ง สถาบันวิทยุยานเกราะได้หยิบเอาเรื่องนี้ขึ้นมาโจมตีนักศึกษาว่าเป็นการดูหมิ่นองค์รัชทายาทและปลุกปั่นให้ผู้ฟังเคียดแค้นและต่อต้าน

วันที่ 6 ตุลาคม 2519 ลูกเสือชาวบ้านและกลุ่มพลังต่างๆ ได้ รวมตัวกันชุมนุมต่อต้านนักศึกษาและพยายามบุกเข้ามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เกิดการยิงต่อสู้กัน ตำรวจได้บุกเข้าไปในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เข้าเคลียร์พื้นที่ โดยมีกลุ่มกระหิงแดง ลูกเสือชาวบ้านและกลุ่มนวมพลเข้าร่วมด้วย บ้างก็เข้าไปในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ บ้างก็รออยู่ข้างนอกเพื่อคอยทำร้ายผู้ที่หนีตำรวจออกมา เหตุการณ์เต็มไปด้วยความวุ่นวายสับสนมีนักศึกษาบาดเจ็บและล้มตายเป็นจำนวนมาก คณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินนำโดย พลเรือเอก สงัด ชลออยู่ จึงทำการยึดอำนาจการปกครองเพื่อจะได้เข้าไปแก้ไขสถานการณ์ดังกล่าวได้รวดเร็วขึ้น เพื่อความมั่นคงของชาติบ้านเมือง และได้เข้าเฝ้าฯ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ เพื่อกราบบังคมทูลรายงานสถานการณ์ของประเทศในขณะนั้นให้ทรงทราบสถานการณ์ต่างๆ ก็เริ่มคลี่คลายลง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งนายธานินทร์ กรัยวิเชียร เป็นนายกรัฐมนตรีเพื่อให้แก้ไขสถานการณ์ต่างๆ ให้กลับคืนสู่สภาวะปกติโดยเร็ว เหตุการณ์ความสับสนวุ่นวายต่าง ๆ จึงกลับคืนสู่สภาวะปกติอย่างรวดเร็วยุติการเสียเลือดเสียเนื้อ ทั้งนี้ ก็ด้วยเดชพระบารมีของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ ทรงเป็นที่เคารพสักการะ และเป็นศูนย์รวมแห่งความศรัทธาและความจงรักภักดีของปวงชนชาวไทยอย่างมั่นคงไม่มีวันเสื่อมคลาย พระมหากษัตริย์คุณได้ปกแผ่คุ้มครองเกล้าฯ ปวงชนชาวไทย ทรงขจัดปัดเป่าภัยจากวิกฤตการณ์ นำประเทศคืนสู่ความผาสุกสงบร่มเย็นอีกครั้งหนึ่ง

พระมหากษัตริย์คุณเมื่อครั้งวิกฤตการณ์ช่วงพฤษภาคม 2535

ในปีพุทธศักราช 2534 คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (รสช.) ที่มี พล.อ.สุนทร คงสมพงษ์ เป็นประธาน ได้เข้าควบคุมอำนาจการปกครองประเทศจากพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ นายกรัฐมนตรีในเวลานั้น เมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2534 และได้ประกาศยกเลิกการใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร พุทธศักราช 2521 โดยได้นำธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช 2534 มาใช้ในการปกครองประเทศ เมื่อวันที่ 1 มีนาคม พ.ศ. 2534 รวมทั้งได้ประกาศกฏอัยการศึกห้ามมิให้มีการชุมนุมกันเกิน 10 คนขึ้นไป แต่นักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงได้จัดให้มีการชุมนุมต่อต้านคณะรสช. โดยมีการเปิดการปราศรัยโจมตีการเข้าควบคุมอำนาจของคณะ รสช. และเรียกร้องให้ยกเลิกการประกาศกฏอัยการศึก ซึ่งในการชุมนุมครั้งนี้เจ้าหน้าที่ได้จับกุมนักศึกษาไปจำนวน 15 คน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง นายอานันท์ ปันยารชุน เป็นนายกรัฐมนตรี (คนที่ 18) เมื่อวันที่ 2 มีนาคม 2534 และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งสมาชิกสภา

นิติบัญญัติแห่งชาติ จำนวน 292 คน เมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2534 คณะรัฐมนตรี ได้ตั้งคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สิน เพื่อตรวจสอบทรัพย์สินของอดีตรัฐมนตรีในคณะรัฐบาลของ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ที่มีความร้ายแรงผิดปกติ โดยมี พลเอก สิทธิ จิรโรจน์ เป็นประธานฯ ในช่วงระยะเวลานี้ได้มีการเคลื่อนไหวทางการเมือง เมื่อคณะกรรมการรณรงค์เพื่อประชาธิปไตย สหพันธ์นิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย และพรรคการเมือง 7 พรรค ประกอบด้วย พรรคความหวังใหม่ พรรคประชาธิปัตย์ พรรคประชากรไทย พรรคพลังธรรม พรรคเอกภาพ พรรคพลังสังคมประชาธิปไตย และพรรคชาติประชาชน ได้ร่วมกันจัดอภิปรายต่อต้านรัฐธรรมนูญ ที่บริเวณท้องสนามหลวง โดยมีประชาชนเข้าร่วมฟังการอภิปรายประมาณ 50,000 คน

สภานิติบัญญัติแห่งชาติได้ทูลเกล้าฯ ถวายร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2534 ให้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงลงพระปรมาภิไธย และประกาศใช้ ณ วันที่ 9 ธันวาคม 2534 ทำให้รัฐธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช 2534 ถูกยกเลิกไปโดยปริยายรวมทั้งทำให้คณะรักษาความสงบเรียบร้อยพ้นจากหน้าที่ตาม รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534 ตามไปด้วย หลังจากที่มิรัฐธรรมนูญใช้แล้ว วันที่ 16 มกราคม 2535 ได้มีพระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดยกำหนดวันเลือกตั้ง ในวันที่ 22 มีนาคม 2535 และกำหนดวันรับสมัครผู้สมัครรับเลือกตั้งระหว่างวันที่ 10-14 กุมภาพันธ์ 2535

เมื่อการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในวันที่ 22 มีนาคม 2535 สิ้นสุดลงปรากฏผลว่าไม่มีพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่งได้เสียงข้างมากพอ ที่จะจัดตั้งรัฐบาลได้พรรคการเมือง 5 พรรค คือ พรรคชาติไทย พรรคประชากรไทย พรรคกิจสังคม พรรคราษฎร และพรรคสามัคคีธรรม รวมกันสนับสนุนให้นายณรงค์ วงศ์วรรณ หัวหน้าพรรคสามัคคีธรรม จัดตั้งคณะรัฐบาล แต่ไม่สามารถจัดตั้งได้ ต่อมาการหาผู้ที่จะมาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีนั้น พรรคการเมืองทั้ง 5 พรรคได้สนับสนุนให้ พลเอก สุจินดา คราประยูร ซึ่งมีได้รับการเลือกตั้งจากประชาชน และเป็นผู้ร่วมกับ พลเอก สุนทร คงสมพงษ์ ยึดอำนาจการปกครองประเทศขึ้นมาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี โดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้ พลเอก สุจินดา คราประยูร เป็นนายกรัฐมนตรี ตามข้อเสนอของพรรคการเมืองทั้ง 5 เมื่อวันที่ 7 เมษายน 2535 และในวันที่ 17 เมษายน 2535 ทรงโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งรัฐมนตรี จำนวน 49 คน โดยมี พลเอก สุจินดา คราประยูร นายกรัฐมนตรี เป็นผู้รับสนองพระบรมราชโองการ ความเคลื่อนไหวทางการเมืองได้เริ่มขึ้นในวันที่ 8 เมษายน 2535 เมื่อเรืออากาศตรี ฉลาด วรฉัตร ได้เริ่มอดอาหารประท้วงที่หน้ารัฐสภาเรียกร้องให้นายกรัฐมนตรี มาจากการเลือกตั้งระหว่างนั้นในการประชุมสภาผู้แทนราษฎร พรรคการเมืองฝ่ายค้าน (พรรคประชาธิปัตย์ พรรคพลังธรรม พรรคเอกภาพ พรรคความหวังใหม่) ได้ยื่นญัตติขอแก้ไขรัฐธรรมนูญ โดยต้องการให้มีการแก้ไขในประเด็น 1. ให้ลดบทบาทวุฒิสมาชิก ลงเหลือเพียงหน้าที่กลั่นกรองกฎหมาย 2. ให้ประธานสภาผู้แทนราษฎรเป็น

ประธานรัฐสภา 3. ในการประชุมสภาผู้แทนราษฎรสมัยที่ 2 ขอให้พิจารณาเรื่องอื่น ๆ รวมทั้งยุติได้ นอกเหนือจากการพิจารณากฎหมาย และ 4. นายกรัฐมนตรีต้องมาจากการเลือกตั้ง

นอกจากนั้นเหตุการณ์ภายนอกรัฐสภาได้มีการเคลื่อนไหวทางการเมือง โดยเมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม 2535 สหพันธ์นิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย ร่วมกับคณะกรรมการรณรงค์เพื่อประชาธิปไตย และองค์การพัฒนาเอกชนจัดให้มีการอภิปรายคัดค้านนายกรัฐมนตรีที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้ง ที่ท้องสนามหลวงโดยมีหัวหน้าพรรคการเมืองและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฝ่ายค้าน 4 พรรคการเมืองร่วมอภิปราย มีประชาชนมาร่วมฟังการอภิปรายประมาณ 50,000 คน พลตรี จำลอง ศรีเมือง หัวหน้าพรรคพลังธรรม ได้ประกาศจะเริ่มอดอาหารประท้วงตั้งแต่วันที่ 4 เมษายน 2535 เพื่อต้องการให้ พลเอก สุจินดา คราประยูร นายกรัฐมนตรี ลาออกจากตำแหน่ง อย่างไรก็ตาม พลตรี จำลอง ศรีเมือง ได้ประกาศยกเลิกการอดอาหารประท้วง และลาออกจากตำแหน่งหัวหน้าพรรคพลังธรรม แต่ประท้วงนายกรัฐมนตรีที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้งต่อไป พลตรี จำลอง ศรีเมือง ได้นำกลุ่มผู้ชุมนุมประท้วงจากบริเวณท้องสนามหลวงมายังอนุสาวรีย์ ประชาธิปไตย เนื่องจากที่บริเวณท้องสนามหลวงจะมีการจัดงานสัปดาห์ส่งเสริมพระพุทธศาสนา ระหว่างวันที่ 10-16 เมษายน 2535 ซึ่งในช่วงระยะเวลาดังกล่าวได้มีการยุติการชุมนุมประท้วงเป็นการชั่วคราว เนื่องจากเป็นวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและเพื่อเป็นการพักผ่อนด้วย

การชุมนุมประท้วงเรียกร้องให้แก้ไขรัฐธรรมนูญ และต่อต้านนายกรัฐมนตรีที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้งได้เริ่มขึ้นอีกเมื่อวันที่ 17 พฤษภาคม 2535 ที่บริเวณท้องสนามหลวงภายใต้การนำของกลุ่มสมาพันธ์ประชาธิปไตยต่อมากลุ่มผู้ชุมนุมประท้วงได้เคลื่อนขบวนไปยังทำเนียบรัฐบาลแต่ถูกทางเจ้าหน้าที่สกัดไว้ ที่สะพานผ่านฟ้า ความรุนแรงได้เกิดขึ้นเมื่อมีบุคคลจำนวนหนึ่งได้ขว้างปาสิ่งของไปยังเจ้าหน้าที่ตำรวจ และเผาทำลายอาคารสถานีตำรวจดับเพลิงภูเขาทองกองกำกับการสวัสดิภาพเด็กและเยาวชน สถานีตำรวจนครบาลนางเลิ้งเจ้าหน้าที่ได้พยายามควบคุมสถานการณ์โดยฉีดน้ำสลายฝูงชน แต่ฝูงชนยังคงชุมนุมกันต่อไปและเพิ่มจำนวนขึ้นต่อมาในวันที่ 18 พฤษภาคม 2535 เจ้าหน้าที่ได้ทำการจับกุม พลตรี จำลอง ศรีเมือง จากถนนราชดำเนินกลางไปควบคุมไว้ที่โรงเรียนพลตำรวจนครบาลบางเขน ในข้อหามั่วสุมกัน ตั้งแต่ 10 คนขึ้นไป ก่อความวุ่นวายในบ้านเมือง นอกจากนี้ พลเอก สุจินดา คราประยูร นายกรัฐมนตรี และพลอากาศเอก อนันต์ กลินทะ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ในเวลานั้น มีคำสั่งให้ประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินในเขตกรุงเทพมหานคร สมุทรปราการ นนทบุรี ปทุมธานี และสมุทรสาคร ตั้งแต่วันที่ 17 พฤษภาคม 2535 เวลา 00.30 น. และกรมตำรวจได้รับอนุมัติจากกระทรวงมหาดไทยให้จับกุมผู้กระทำความผิดในข้อหา มั่วสุมกันตั้งแต่ 10 คน ขึ้นไป เหตุการณ์จึงทวีความรุนแรงขึ้นเมื่อทางเจ้าหน้าที่ทหารได้ใช้กำลังและอาวุธ เข้าสลายการชุมนุมทำให้ผู้ชุมนุมได้รับบาดเจ็บล้มตายเป็นจำนวนมาก ข่าวการสลายการชุมนุมมิได้ปรากฏ ผ่านสื่อมวลชนภายในประเทศแต่

ได้ไปปรากฏต่อสายตาต่างประเทศ เมื่อนักข่าวต่างประเทศได้เสนอข่าวการสลายการชุมนุมด้วยกำลังของเจ้าหน้าที่ อย่างรุนแรงต่อผู้ชุมนุมประท้วงทางโทรทัศน์ในประเทศต่างๆ หลายประเทศ

เมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม 2535 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ พระราชทานพระบรมราชวโรกาสให้ นายสัญญา ธรรมศักดิ์ ประธานองคมนตรี และพลเอก เปรม ติณสูลานนท์ องคมนตรีและรัฐบุรุษ นำพลเอก สุจินดา คราประยูร นายกรัฐมนตรี และ พลตรี จำลอง ศรีเมือง อดีตหัวหน้าพรรคพลังธรรมเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน ในโอกาสนี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้พระราชทานพระราชดำรัส ให้พลเอก สุจินดา คราประยูร และพลตรี จำลอง ศรีเมือง ซึ่งเป็นเสมือนผู้แทนของฝ่ายต่าง ๆ ช่วยกันแก้ไขปัญหา โดยหันหน้าเข้าหากันเพื่อฟื้นฟูบ้านเมือง โดยนายสัญญา ธรรมศักดิ์ และพลเอก เปรม ติณสูลานนท์ จะเป็นผู้ให้คำแนะนำปรึกษาด้วยความเป็นกลาง ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้พระราชทานพระราชดำรัสคำเตือนสติผู้นำทั้ง 2 ฝ่ายในการแก้ปัญหา ดังนี้ “ ปัญหาวันนี้ไม่ใช่ปัญหาของการบัญญัติหรือแก้ไขรัฐธรรมนูญ แต่ปัญหาทุกวันนี้คือความปลอดภัยและขวัญของประชาชน...ฉะนั้นก็ขอให้ท่าน โดยเฉพาะสองท่าน พลเอก สุจินดา คราประยูร และพลตรี จำลอง ศรีเมือง ช่วยกันคิด คือหันหน้าเข้าหากัน ไม่ใช่เผชิญหน้ากัน เพราะว่าประเทศของเรา ...เป็นประเทศของทุกคน ... อันตรายทั้งนั้น มีแต่แพ้ คือต่างคนต่างแพ้ ผู้ที่เผชิญหน้าก็แพ้ แล้วที่แพ้ที่สุดก็คือประเทศชาติ ... ฉะนั้นจึงขอให้ทั้งสองท่านเข้ามา คือไม่เผชิญหน้า แต่ต้องหันหน้าเข้าหากัน และสองท่านนี้เท่ากับเป็นผู้แทนของฝ่ายต่าง ๆ คือไม่ใช่สองฝ่าย คือ ฝ่ายต่าง ๆ ที่เผชิญหน้ากัน ให้ช่วยกันแก้ปัญหาปัจจุบันนี้ คือความรุนแรงที่เกิดขึ้นแล้วก็เมื่อเยียววยาปัญหานี้ได้แล้วจะมาพูดคุยกัน ปรึกษากันว่าจะทำอย่างไรสำหรับให้ประเทศไทยได้มีการสร้างพัฒนาขึ้นมาได้กลับมาคืนได้ โดยดี อันนี้เป็นเหตุผลที่เรียกท่านทั้งสองมา และก็เชื่อว่าทั้งสองท่านก็เข้าใจว่าจะเป็นผู้ที่ได้สร้างประเทศจากสิ่งปรักหักพังแล้วก็จะได้ผลในส่วนตัวมากกว่าได้ทำดี.”

ด้วยเดชพระบารมี และด้วยพระปรีชาญาณอันล้าลึก เหตุการณ์รุนแรงภายในบ้านเมือง ซึ่งมีผลกระทบถึงเกียรติภูมิของชาติกระทบกระเทือนภาวะเศรษฐกิจ และความผาสุกร่มเย็นของประชาชน เป็นส่วนใหญ่ก็ยุติลงบ้านเมืองกลับคืนสู่ภาวะ ปกติได้อีกครั้งหนึ่งท่ามกลางบรรยากาศที่เศร้าสลดอันเนื่องจากการเสียชีวิต เนื้อและการแตกแยกสามัคคีกันในชาติ

การปกครองประเทศด้วยหลักทศพิธราชธรรม

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ประเมินทศพิธราชธรรม ประกอบด้วยธรรมสิบประการ ข้อที่หนึ่งคือ ทาน ทานคือการให้ มีสองประการได้แก่ อามิสทาน คือการให้สิ่งของเพื่อสงเคราะห์ประชาชนตามหลักราชสังคหวัตถุ เช่น โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริต่างๆ ซึ่งมีอยู่ 4,447 โครงการ ได้แก่ โครงการพัฒนาด้านแหล่งน้ำ 3,031 โครงการ โครงการพัฒนาด้านการเกษตร 165 โครงการ โครงการพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อม 159 โครงการ โครงการพัฒนาด้านส่งเสริมอาชีพ 325

โครงการ โครงการพัฒนาด้านสาธารณสุข 55 โครงการ โครงการพัฒนาด้านคมนาคมและการสื่อสาร 77 โครงการ โครงการสวัสดิการสังคมและการศึกษา 395 โครงการ และโครงการพัฒนาแบบบูรณาการ 240 โครงการ โดยโครงการพระราชดำรินในการพัฒนาชนบทโครงการแรกเกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2495 คือสร้างถนนเข้าไปยังบ้านห้วยมงคล อำเภอหัวหิน ทุกๆ โครงการเกิดจากพระราชหฤทัยที่โน้มไปเพื่อทำประโยชน์แก่มหาชนชาวสยาม จนกระทั่งเกิดโอกาสที่ทำให้เกิดโครงการต่างๆ ขึ้น

ทานประการที่สองได้แก่ ธรรมทาน แปลว่าการให้ธรรมเป็นทาน หรือเป็นวิทยาทาน ได้แก่ พระราชนิพนธ์ พระบรมราโชวาท เช่น หนังสือเรื่องพระมหากษัตริย์ ทิโต และสถานการณ์ที่ทำให้พระองค์ออกมาพระราชทานพระบรมราโชวาท เป็นต้น

ประการที่สองในเรื่องศิลปะ ในพระธรรมศาสตร์กำหนดว่า “พระมหากษัตริย์ตั้งอยู่ในราชธรรม 10 ประการ ทรงเบญจางคิกศิลป์เป็นปกติศิลป์ และอัษฎางคศิลป์เป็นอุโบสถศิลป์ เมตตากฤษณาแก่สัตว์ทั้งปวง” พระเจ้าอโศกมหาราชคือแบบอย่างของพระมหากษัตริย์ในการทรงศิลป์ คือ ประมาณ พ.ศ. 230 พระเจ้าอโศกทรงทำสงคราม เรียกว่า จันทาโคกราช แปลว่า พระเจ้าอโศกผู้โหดร้าย ตอนหลังพระองค์หันมานับถือพระพุทธศาสนารักษาศิลปะ 5 ไม่ฆ่าสัตว์ แม้กระทั่งในจารีกอโศกฉบับที่ 1 ทรงประกาศในทั่วประเทศ ห้ามฆ่าสัตว์บุชายัญจนปัจจุบันคนในประเทศอินเดียราวร้อยละ 50 ไม่ฆ่าสัตว์ และเป็นมังสวิรัต สาเหตุเพราะพระเจ้าอโศกมหาราชที่ได้อบรมแคว้นเล็กแคว้นน้อยมาเป็นประเทศใหญ่ แล้ววางรากฐานในการอภัยทาน ทำให้คนอินเดียครึ่งประเทศเป็นมังสวิรัต เช่นเดียวกับพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ผู้ปกครองกัมพูชา ซึ่งท่านได้มีโอสถศาลาเลียนแบบพระเจ้าอโศก ศิลปะสำหรับผู้ปกครองคือ ศิลปสามัญญตา คือ ทั้งประชาชนและผู้ปกครองต้องมีศิลปะเหมือนกัน และรักษาอยู่ภายใต้กฎหมายเดียวกัน คือ มีศิลปะเหมือนกันรักษากฎหมายเหมือนกัน แม้แต่ตอนที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงจดทะเบียนสมรส ก็จดทะเบียนสมรสทั่วไปภายใต้กฎหมายเหมือนกัน

ประการที่สาม คือเรื่องบริจาค เสียสละความสุขส่วนพระองค์เพื่อประโยชน์สุขของมหาชน การบริจาคคล้ายกับทาน คือ ทานคือการให้ แต่บริจาคคือการเสียสละเวลาเราให้ทานนั้นพระพุทธเจ้าท่านแบ่งคนเป็น 3 ประเภท คือ ทานทาส คือ เป็นทาสของท่าน ทานสหายคือเป็นสหายของท่าน ทานบดี โดยทานทาส ได้แก่ การบริจาคแต่ของไม่ดีให้คนอื่นแต่เก็บของดีๆ ไว้แก่ตัวเรียกว่าเป็นทานทาส ส่วนทานสหาย คือ เรามีตัวอย่างก็ให้คนอื่นอย่างนั้น ซึ่งยังไม่เรียกว่าเป็นการบริจาค การบริจาคจะเกิดขึ้นเมื่อเราเป็นนายของท่าน เรียกว่า ทานบดี คือ ตัวเองอาจกินอยู่ลำบากแต่ให้คนอื่นสบาย ทานบดี คือ ผู้เสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์สุขของมหาชนชาวสยาม ภาษาบาลีกล่าวว่ามีตตาสุขปริจ จากาปสเส เจ วิบุลล์ สุขิ จเช มตตาสุขิ อีโร สมปสส วิบุลล์ สุขิ แปลว่า “ถ้าเห็นว่าจะได้สุขที่ยิ่งใหญ่ เพราะสละความสุขเล็กน้อย ผู้มีปัญญาควรสละความสุขเล็กน้อยเพื่อเห็นแก่ความสุขที่ยิ่งใหญ่”

การที่พระองค์ยอมลำบากตลอดเวลาที่ทรงครองราชย์นั้น เพื่อประโยชน์สุขของมหาชน ซึ่งเป็นความสุขที่ยิ่งใหญ่ที่สุดเพราะเป็นความสุขของมหาชน บันทึกสำนักกราชเลขาธิการในปีหนึ่งบอกว่า แต่ละปี พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศทรงเสด็จประพาสหัวเมืองมณฑลและสมเด็จพะราชินีนาถทรงเสด็จบำเพ็ญพระราชกรณียกิจราว 500-600 ครั้ง รวมเป็นระยะทาง 25,000 – 30,000 กิโลเมตรทั่วประเทศไทย ทำให้พระองค์รู้จักประเทศไทยทุกซอกทุกมุมว่าจะต้องพัฒนาตรงไหน และทรงเป็นที่รักของคนไทย

นิตยสาร Time ฉบับวันที่ 27 พฤษภาคม พ.ศ. 2509 จึงพาดหัวตัวข่าวไว้ว่า a monarchy fights for freedom คือ พระมหากษัตริย์ต่อสู้เพื่อเสรีภาพ ในหนังสือเล่มนั้นมีบทความชื่อ Holder of the Kingdom, Strength of the Land คือ ทรงเป็นศูนย์รวมใจของคนในชาติ ทรงเป็นภูมิพลแห่งแผ่นดิน ในบทความนี้ออกมาเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2509 ซึ่งเป็นระยะเวลาเกือบ 1 ปี จากวันที่ 7 สิงหาคม พ.ศ. 2508 อันเป็นวันเสียงปืนแตก คือวันที่ผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ประกาศสงครามใช้อาวุธกับฝ่ายราชการ สงครามคอมมิวนิสต์กำลังไล่มาที่เวียดนาม เวียดกง ลาว กัมพูชา แต่สำหรับประเทศไทยนั้น เรามีพระเจ้าแผ่นดินและพระราชินีที่ทรงเป็นศูนย์รวมจิตใจคนไทยทั้งชาติ ในบทความเขียนไว้ดังนี้

ย่อหน้านี้เป็นการสรุปเรื่อง ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ในแค่ 2 ประโยค ซึ่งผู้เขียนบทความชิ้นนี้ได้เข้ามาเก็บข้อมูลในประเทศไทยและสังเกตว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศทรงเสด็จประพาสหัวเมืองมณฑลและสมเด็จพะราชินีนาถทรงเป็นศูนย์รวมจิตใจคนไทยทั้งชาติ ซึ่งเรียกว่าบริวารของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศทรงเสด็จประพาสหัวเมืองมณฑลและสมเด็จพะราชินีนาถที่ทรงสละความสุขสบายส่วนพระองค์

ในบทความยังได้บอกว่า มีอยู่ครั้งหนึ่งที่ทรงเสด็จไปที่ภาคเหนือไปช่วยชาวเขานั้น ด้วยความที่ไม่มีเงินจึงต้องเสด็จดำเนินด้วยพระบาทเป็นระยะทาง 5 ไมล์ หรือ 8 กิโลเมตร ขึ้นภูเขา ในปี พ.ศ. 2509 ทั้งสองพระองค์เสด็จไปช่วยชาวเขา โดยเข้าไปพระราชทานอาหารและยาแก่ชาวเขาที่ปลูกฝิ่น โดยเปลี่ยนจากฝิ่นมาเป็นพืชผักเมืองหนาว พระองค์ทรงลำบากอย่างไร ได้มีการบันทึกไว้หมด ย่อหน้าสุดท้ายของบทความบอกว่า ไทยคือความหวังสุดท้าย เป็นปราการสุดท้ายที่จะสู้คอมมิวนิสต์ตราบไต่ที่ประเทศไทยยังคงอยู่ในค่ายของโลกเสรี ตรานั่น เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก็ยังคงปลอดภัยจากคอมมิวนิสต์ สาเหตุที่ประเทศไทยรอดพ้นจากการเป็นคอมมิวนิสต์เพราะพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงเสด็จไปทั่วประเทศ หัวทุกภูมิภาคของประเทศไทย เพื่อผูกคนไทยทั้งชาติเข้าด้วยกัน ในวันเสียงปืนดับ รัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ได้ออกคำสั่ง 66/2523 นิรโทษกรรมให้แก่ฝ่ายคอมมิวนิสต์ พ.ศ. 2525 พรรคคอมมิวนิสต์ได้เข้ามาเจรจากับรัฐบาลไทยว่า จะเลิกต่อสู้ด้วยอาวุธและหันมาพัฒนาชาติไทย เห็นได้ว่าโดมิโนหยุดที่ประเทศไทยเพราะสถาบันพระมหากษัตริย์ คือ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศทรงเสด็จประพาสหัวเมืองมณฑลและสมเด็จพะราชินีนาถ ซึ่งนี่คือพระ

มหัจฉริยะบุคคลของพระองค์ในการเสียดสละความสุขส่วนพระองค์เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม

ข้อที่ 4 คือ อาชชวะ คือ ความซื่อตรง ความซื่อสัตย์ สุจริต บอกความจริงแก่ประชาชน ไม่ฉ้อฉล หลอกลวงยถาวาที ตถาการี คือ พูดอย่างไรก็ทำอย่างนั้น พระบรมราชาโฆวาทของรัชกาลปัจจุบันท่านแสดงถึงความซื่อสัตย์สุจริตที่พระราชทานปริญญาบัตรที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2497 ที่ว่า

“...มีคุณธรรมข้อหนึ่งที่สำคัญ ซึ่งท่านต้องปฏิบัติอย่างเคร่งครัดอยู่เสมอ คือ ความสัตย์สุจริต ประเทศบ้านเมืองจะวัฒนาถาวรอยู่ได้ ก็ยอมอาศัยความสัตย์สุจริตเป็นพื้นฐาน ท่านทั้งหลายจะออกไปรับราชการก็ดี หรือประกอบกรางานส่วนตัวก็ดี ขอให้มั่นอยู่ในคุณธรรมทั้ง 3 ประการคือ สุจริตต่อบ้านเมือง สุจริตต่อประชาชน และสุจริตต่อหน้าที่...”

(พระบรมราชาโฆวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ.2497)

ในพระบรมราชาโฆวาทดังกล่าวทำให้มาย้อนดูว่าทุกวันนี้เราต้องการบ้านเมืองใสสะอาด ถ้าเราทำตามธรรมาภิบาล เราต้องทำตามพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวปรมินทรมหาภูมิพลอดุลเดช ถวายพระองค์ท่าน เพราะพระองค์นำเราไปตรงแล้ว เราต้องเดินตรงตามพระองค์ท่านในการรักษาไว้ซึ่งความซื่อสัตย์สุจริตในธรรมิกสูตรนั้น พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า

“เมื่อฝูงโคข้ามแม่น้ำนั้น ถ้าโคผู้นำฝูงไปตรง โคเหล่านั้นย่อมไปตรงทั้งหมด ในเมื่อโคผู้นำไปตรงในหมู่มนุษย์ก็เหมือนกัน ผู้ใดได้รับสมมติให้เป็นผู้นำ ถ้าผู้นั้นประพฤติธรรม ประชาชนนอกนี้ย่อมประพฤติธรรมเหมือนกัน”

(ธรรมิกสูตร)

เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวปรมินทรมหาภูมิพลอดุลเดชทรงนำเป็นแบบอย่างให้เราไปตรงพสกนิกร ข้าราชการ นักการเมือง ก็ไปตรง บ้านเมืองใสสะอาดอย่างนั้น นี้คือ อาชชวะ แปลว่า ความตรง

ข้อที่ 5 มัททวะ ความอ่อนโยน มีภาชิตอังกฤษอยู่บทหนึ่งได้บอกอย่างชัดเจนว่า ผู้ดีที่สุดจะสุภาพที่สุด ผู้ที่เข้มแข็งที่สุดจะอ่อนโยนที่สุด โดยผู้นำนั้นมี 2 แบบ ผู้นำที่แข็งกร้าวเรียกว่า ผู้นำที่นั่งอยู่บนหัวคน กับผู้นำที่อ่อนโยนคือ ผู้นำที่นั่งอยู่ในหัวใจคน วางตัวเหมือนแม่น้ำ คือ อยู่ต่ำ แม่น้ำยิ่งใหญ่เพราะอยู่ต่ำ รอรับน้ำจากลำธารละหานห้วยหนองคลองบึง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวปรมินทรมหาภูมิพลอดุลเดชทรงเข้าถึงประชาชน เรียกว่า สมานัตตา เขาทุกข์ก็ทุกข์ด้วย เขาสุขก็สุขด้วย ห่วงใยดังนั้นที่เสด็จไปทั่วประเทศนั้นคือ การเข้าไปรับรู้ปัญหาไปรับรู้ความทุกข์ แล้วทำให้เกิดมรรค คือ วิธีการในการแก้ไขปัญหา การร่วมทุกข์ร่วมสุข คือ มัททวะ

มหาตมะ คานธี ก็เป็นคนหนึ่งที่เข้าไปนั่งอยู่ในหัวใจของคนอินเดีย ถ้าดูตอนที่เรียนจบเนติบัณฑิตจากอังกฤษไปทำงานอยู่ที่แอฟริกาใต้ 22 ปี ตอนนั้นจะแต่งสูทตลอดเพื่อสู้กับคนขาว แต่เมื่อกลับมาที่อินเดีย วันแรกที่กลับมาที่อินเดียจะใส่เสื้อผ้าเหมือนคนเดิมคือ นุ่งโทตีโพท้าว ทอผ้า ปั่นฝ้ายเองเหมือนคนอินเดีย เป็นการร่วมทุกข์สุขร่วมสุข หรือ สมานัตตา เป็นมหาตมะผู้นั่งอยู่ในหัวใจคนอินเดีย สามารถชนะใจคนอินเดียได้ วางตัวเหมือนแม่น้ำของคนอินเดีย

ในพระตำหนักจิตรลดานั้น ไม่มีของฟุ่มเฟือยอะไรแต่มีกังหัน ที่นา เพราะทรงสนพระราชหฤทัยเป็นที่ยิ่งในงานด้านเกษตรกรรม ได้ทรงทดลองริเริ่มการเกษตรแผนใหม่ขึ้นในเขตพระราชฐานที่ประทับคือ บริเวณสวนจิตรลดาศราญวังดุสิตก่อนเป็นแห่งแรก แล้วจึงขยายผลเป็นโครงการพัฒนาต่างๆ ในภายหลัง

ประการที่ 6 คือ ตบะ เป็นการบำเพ็ญเพียรเพื่อให้กิเลสเบาบาง เป็นการข่มกิเลส การถือตบะนี้ไม่ได้หมายความว่า จะต้องไปบำเพ็ญเพียรเป็นฤๅษี แต่หมายความว่า ถึงคราวต้องอด เราก็ต้องอดเพื่อสุขภาพหรือต้องออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ ความมัธยัสถ์ของในหลวงนั้น หลอดยาสีพระทนต์พระราชทานเป็นที่รู้จักกันดีว่า สื่อถึงตบะ ความประหยัด ความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย และทรงสอนให้คนไทยทั้งประเทศบำเพ็ญตบะหรือรัดเข็มขัดด้วยเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง คือการไม่ตามใจตัวเองทุกอย่าง ไม่โลภ ไม่ใช่ของผ่อนส่งหรือใช้รถหรู เพราะทำให้เกิดหนี้ พระองค์ทรงมีพระราชดำรัสในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงมาตั้งแต่ พ.ศ.2517 หรือเมื่อ 40 ปี ที่ผ่านมาแล้ว

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงมีวิสัยทัศน์ มองว่า ประเทศไทยต้องพัฒนาแบบนี้ อย่าพัฒนาเพื่อทำลายสิ่งแวดล้อม ป่าไม้ อย่าพัฒนาเพื่อให้คนมาโกงกินกันเองแล้วเกิดความทุกข์ ถ้าเรามีพอมิพอกินแล้วก็ไม่เกิดวิกฤตเศรษฐกิจปี 2540 ทรงเตือนล่วงหน้ามาหลายสิบปี ก่อนที่เหตุการณ์จะเกิดขึ้น

มหาตมะ คานธี เคยพูดไว้ว่า โลกให้ทรัพยากรเพียงพอกับความต้องการที่แท้จริงของมนุษย์ทุกคน แต่ไม่เพียงพอกับความโง่ของมนุษย์ นี่คือ เศรษฐกิจพอเพียง พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า นัตถิตินหาสมานที แม่น้ำเสมอด้วยตันทาไม่มี แม่น้ำยังมีวันเต็ม แต่ความโลภของเราไม่มีวันเต็ม ดังนั้นไม่ต้องไปตอบสนองกับความโลภ

เศรษฐกิจพอเพียงวัดได้ 2 อย่าง คือ 1.พอใจ สันโดษนึ่งที่มี ซึ่งเป็นอัตวิสัยและความพอใจ กับ 2. มัตตัญญูตา คือ รู้จักพอประมาณ หรือ ประวิสัย เวลาเราพูดเรื่องพอเพียงเรามักจะนึกถึงแต่อัตวิสัยโดยไม่ดูประวิสัย ซึ่งมีความแตกต่างกัน ถ้าเราพอใจในการทำงานขำเพียงแค่นี้เพราะอิมใจเรียกว่าเป็นอัตวิสัยคือ เป็นความพอใจส่วนตัว แต่ถ้ามัตตัญญูตาหมายความว่า พอประมาณ คือ ถ้าเราทานมากไปกว่านั้นสุขภาพจะไม่ดี เป็นประวิสัย หรือ สุขภาวะ โดยถ้าเป็นมัตตัญญูตาคือหมายความว่า สุขภาพดีจะต้องทาน

อาหารให้ครบ 5 หมู่ อย่างละเท่าไร เป็นการพอประมาณ ซึ่งมีหลักเกณฑ์ทางการแพทย์เป็นตัววัดอยู่ ดังนั้นพอประมาณจึงเป็น ปรวิสัย หรือ สุขภาวะ แต่บางคนถึงมีบ้านใหญ่ก็ไม่มีความสุขเพราะไม่พอใจ ไม่มีอติวิสัย

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ประมินทรมหากุณิมิพลอดุลยเดช ทรงสอนสองอย่างนี้ คือ อติวิสัย และ ปรวิสัย ดังนั้น คนที่มีฐานะมีสิทธิที่จะทำอะไรที่เขาต้องการเป็นพอประมาณของเขา นกน้อยทำรัง แต่พอตัว นกใหญ่ทำรังแต่พอตัว พญาอินทรีทำรังของเขา ใครมีฐานะเศรษฐกิจอย่างไรก็ทำไปเช่นนั้น แต่เราไปมองเพียงอติวิสัยให้ลืมหื้มหมด พอใจ สันโดษ ก็ไม่ต้องทำอะไร ซึ่งจริงๆ แล้วไม่ใช่เช่นนั้น แต่ต้องทำให้พอดี อย่าเป็นหนี้เป็นสินยืมเงินเขา บางที่เป็นอินทรีไม่เพียงพอ ไปกู้เขาเพื่อที่จะเป็นพญาครุฑ ซึ่งไม่ควร นกน้อยทำรังแต่พอตัว ไม่ว่าจะรังขนาดไหนก็ตาม โดยสรุปแล้วเรียกว่า มัชฌิมา ปฏิปทา คือ ความพอดี

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นคุณแก่ประเทศชาติมาก แต่น่าเสียดายที่ปัจจุบันมีการนำไปใช้ในภาคปฏิบัติน้อยมาก คือ แม้จะถูกบรรจุอยู่ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติแล้ว แต่ในทางปฏิบัติแล้วยังไม่มีแผนปฏิบัติการในระดับรากหญ้า ซึ่งแตกต่างจากประเทศภูฏาน ที่นำหลักความสุขโดยรวมของประเทศ Gross National Happiness-GNH) เข้ามาทำแผนในแต่ละจังหวัด อำเภอและ ตำบลอย่างไร เพื่อให้นโยบายนี้เข้าไปในระดับรากหญ้าได้สำเร็จ เศรษฐกิจพอเพียงเป็นตัวอย่างของตบะที่เผาความโลภ อติโต โลหิตา อะโก ความโลภเกินไปไม่ดีเลย เพราะนำไปสู่ปัญหามากมาย ทำลายสิ่งแวดล้อม หากเราทำตามในหลวงตั้งแต่ปี พ.ศ. 2517 ประเทศไทยเราน่าอยู่กว่านี้มาก

ประการที่ 7 อีกโธระ คือ ความเมตตา จารึกของพระเจ้าอโศกมหาราชบอกว่า พระองค์เคยตรัสว่าประชาชนเป็นลูกของข้าพเจ้า เช่นเดียวกับคนไทยทั้งหมดที่เป็นลูกของในหลวง เป็นพ่อหลวงของแผ่นดิน พระองค์มีเมตตาต่อทุกคน เหมือนที่พระเจ้าอโศกจารึกไว้ ลูกต้องรู้จักสามัคคีกัน ถ้าลูกตีกันพ่อเศร้าใจ คนไทยต้องเมตตาต่อกันด้วย เช่น

- “...ประการแรก คือ การให้ทุกคนคิด พูด ทำ ด้วยความเมตตา มุ่งดีมุ่งเจริญต่อกัน
- ประการที่สอง คือ การที่แต่ละคนต่างช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ประสานงาน ประสานประโยชน์กัน ให้งานที่ทำสำเร็จผลตั้งแต่ตนแก่ผู้อื่นและประเทศชาติ
- ประการที่สาม คือ การที่ทุกคนประพฤติปฏิบัติอยู่ในความสุจริต ในกฎกติกาและในระเบียบแบบแผนโดยเท่าเทียมเสมอกัน
- ประการที่สี่ คือ การที่ต่างคนต่างพยายามทำนาคำคิดความเห็นของตนให้ถูกต้องเที่ยงตรงอยู่ในเหตุในผล...”

(พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ประมินทรมหากุณิมิพลอดุลยเดช วันที่ 9 มิถุนายน 2549)

สี่ข้อนี้มาจากสารานุกรมธรรม 6 ประการของพระพุทธเจ้า หมายถึง ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน ถือว่าเป็นธรรมที่เป็นพลังในการสร้างความสามัคคี มีอยู่ 6 ประการ คือ

1. กายกรรม อันประกอบด้วยเมตตา คือ การกระทำทางกายที่ประกอบด้วยเมตตา เช่นการให้การอนุเคราะห์ช่วยเหลือและเอื้อเฟื้อต่อผู้อื่น ไม่รังแกทำร้ายผู้อื่น
2. วจีกรรม อันประกอบด้วยเมตตา คือ การมีวาจาที่ดี สุภาพ อ่อนหวาน พุดมีเหตุผล ไม่พูดให้ร้ายผู้อื่นทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน
3. มโนกรรม อันประกอบด้วยเมตตา คือ ความคิดที่ประกอบด้วยเมตตาทั้งต่อหน้าและลับหลัง เป็นการคิดดีต่อกันไม่คิดอิจฉาริษยาหรือไม่คิดมุ่งร้ายพยาบาท หากทุกคนคิดแล้วปฏิบัติเหมือนกัน ความสามัคคีก็จะเกิดขึ้นในสังคม
4. สาธารณโภคี คือ การรู้จักแบ่งสิ่งของให้กันและกันตามโอกาสอันควร เพื่อแสดงความรัก ความหวังดีของผู้ที่อยู่ในสังคมเดียวกัน
5. สีสสัมมัญญตา คือ ความรักใคร่สามัคคี รักษาศีลอย่างเคร่งครัดเหมาะสมตามสถานะของตน มีความประพฤติสุจริตปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของหมู่คณะไม่เอารักเอาเปรียบผู้อื่น
6. ทิฐุสสัมมัญญตา คือ การมีความเห็นร่วมกัน ไม่เห็นแก่ตัว รู้จักเคารพและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ร่วมมือร่วมใจในการสร้างสรรค์สังคมให้เกิดความสงบ

ในสารานุกรมธรรม 6 นี้คือตัวอย่างว่า พระเจ้าอยู่หัวทรงทำอย่างเดียวไม่พอ ทรงนำมาสอนเราด้วย หากเราปฏิบัติตามประเทศชาติจะมีความสุข

ข้อที่ 8 อวิหิงสา แปลว่าไม่เบียดเบียน หมายถึงความกรุณา คือ สงสาร พระเจ้าอโศกเป็นตัวอย่างที่ทรงรบแล้วฆ่าคนตายมากในการชนะด้วยสงคราม เฉพาะกุลีไพร่ตายเป็นแสนคน พระเจ้าอโศกทรงสลดใจมากกว่ามีชัยชนะบนกองซากศพจะไปมีประโยชน์อะไร จึงเลิกสงครามวิชัย หันมาเป็นธรรมวิชัย คือ พุทธศาสนานั่นเอง เรียกว่า ชนะโดยธรรม ทรงส่งพระธรรมทูต 9 สายมาที่ ไสธนะอุตุระส่งราชทูตไปทั่ว ไม่รบกันแล้วผูกสัมพันธ์ไมตรี เรียกว่า อวิหิงสา คือ ความกรุณา คือ ธรรมวิชัย

เวลาคนมีปฏิบัติการรุนแรงมักลืมตัว ลงท้ายไม่รู้วาทักันเพราะอะไร ถ้าจะแก้ปัญหาวะไรเพียงแต่ว่าจะเอาชนะแล้วไม่มีใครชนะ มีแต่คนแพ้ พระองค์ทรงเตือนตลอดตั้งแต่ปี พ.ศ.2535 และ 25 ปีที่ผ่านมา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ประมุขมหากษัตริย์พลอดุลเดช ทรงสอนอย่างนี้ เช่นเดียวกับที่หนังสือ the Economist ได้พาดปกหนังสือเกี่ยวกับเรื่องสงครามอิสราเอลไว้ว่า Winning the battle, losing the war ซึ่งแต่ละกลุ่มไม่ยอมกันหมด ต้องการชนะหมด แต่บ้านเมืองกลับพังทลายลง นี่คือนสิ่งที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ประมุขมหากษัตริย์พลอดุลเดชได้เตือนเราไว้ล่วงหน้ามานานแล้ว คนอื่นชนะเราแพ้เป็นโลกาธิปไตย แต่ถ้าเป็นธรรมธิปไตยคือต่างคนต่างชนะ ต่างคนต่างได้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ประมุขมหากษัตริย์พลอดุลเดชทรงต้องการให้เป็นธรรมาธิปไตย โดยทรงเป็นแบบอย่างและเอาธรรมะเป็นใหญ่ แต่จะมีบางพวกที่รบกันแล้วบ้านเมืองพังทลายหมดเรียกว่า อนาธิปไตย คือ ต่างคนต่างแพ้ บ้านเมืองไม่เหลืออะไรเลย

ประการที่ 9 คือ ชันติ แปลว่า ความอดทน การทนลำบาก ทนตรากตรำ ทนเจ็บใจ ทน 3 อย่าง ในหลวงทน 3 อย่าง 1.ลำบาก หมายถึงเวลาป่วย ประชวร ทิว ทนลำบาก 2. ทนตรากตรำ หมายถึงทำงานหนักติดต่อกันยาวนาน และ 3.ทนเจ็บใจ เมื่อไม่ได้ตั้งใจหรือถูกขัดใจหรือไม่สำเร็จ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสอนสมเด็จพระเจ้าฟ้ามหาวชิรดิศสยามมกุฎราชกุมารในสมัยนั้นว่า

“...การเป็นพระเจ้าแผ่นดินไม่ใช่สำหรับมังมี ไม่ใช่สำหรับคุมเหงคนเล่นตามชอบใจ มิใช่เกลียดไว้แล้วจะได้แก้เผ็ด มิใช่เป็นผู้สำหรับจะกินสบาย นอนสบาย ถ้าจะปรารถนาเช่นนั้นแล้วมีสองทางคือ บวชทางหนึ่ง เป็นเศรษฐีทางหนึ่ง เป็นเจ้าแผ่นดินสำหรับแต่เป็นคนจนและเป็นคนที่อดกลั้นแต่สุขและทุกข์ อดกลั้นต่อความรักและความชังอันจะเกิดฉิวขึ้นมาในใจ หรือมีผู้ยุยง...”

(พระบรมราโชวาทที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวพระราชทานสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ เจ้าฟ้ามหาวชิรดิศ)

ชันติอีกประการหนึ่งคือ อดทนต่อคนที่แตกต่างจากเรา ต่างศาสนา ต่างเชื้อชาติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เป็นอัครศาสนูปถัมภก ทรงเมตตากรุณาครบทุกศาสนา วาเต็ง ปูเต๊ะ ที่เป็นสหายแห่งสายบุรีเป็นตัวอย่าง เป็นคนจน ดุรูปที่เข้าเฝ้าครั้งแรก เสื้อผ้าไม่มีใส่ แต่ในหลวงทรงไม่ถือพระองค์เลย นี่คือชันติธรรม

ประการสุดท้ายคือ อวิโรธนะ คือ ไม่คลาดจากธรรม หมายความว่า 1.ทบทวนธรรมะทุกข้อที่เอามาปฏิบัติ 2.ถ้ามีกฎมติกของบ้านเมือง เช่น ในสมัยก่อนมีพระธรรมศาสตร์ จะต้องตัดสินใจตามพระธรรมศาสตร์ คือ ตัดสินตามกฎหมายบ้านเมือง ไม่บิดมาเข้าข้างตนเอง สมัยนี้คือ รัฐธรรมนูญ ทรงใช้ราชธรรมกำกับการใช้พระราชอำนาจให้อยู่ในขอบเขตที่พอดีพองาม ทรงเคารพธรรมเป็นธรรมาธิปไตย ยึดมั่นตามหลักนิติธรรมตามคัมภีร์พระธรรมศาสตร์หรือพระธรรมนูญ

เช่นในกรณีเรื่องมาตรา 7 ที่เราขอให้พระองค์ทรงใช้เมื่อปี พ.ศ.2549 มาตรา 7 ระบุว่า ในเมื่อไม่มีบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้บังคับแก่กรณีใด ให้วินิจฉัยกรณีนั้นไปตามประเพณีการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

“...ซึ่งขอยืนยัน ยืนยันว่า มาตรา 7 นั้น ไม่ได้หมายถึงให้มอบให้พระมหากษัตริย์มีอำนาจที่จะทำอะไรตามชอบใจ ไม่ใช่ มาตรา 7 นั้น พุถึงการปกครองแบบมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ไม่ได้บอกว่าจะให้พระมหากษัตริย์ตัดสินใจทำได้ทุกอย่าง ถ้าทำ เขาจะต้องว่าพระมหากษัตริย์ทำเกินหน้าที่ ซึ่งข้าพเจ้าไม่เคยเกิน ไม่เคยทำเกินหน้าที่ ถ้าทำเกินหน้าที่ก็ไม่ใช่ประชาธิปไตย...”

(พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช วันที่ 25 เมษายน 2549)

ทศพิธราชธรรมสามารถสรุปเป็นไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) ได้คือ 1.ศีล ได้แก่ ทาน ศีล อวิหิงสา 2. สมาธิ ได้แก่ บริจาค อาชวะ มัทวะ ตบะ อักโกธะ ชันติ 3. ปัญญา ได้แก่ อวิโรธนะ เป็น 10 ข้อที่เราจะต้องท่องให้ได้

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศทรงเป็นอัจฉริยะล้ำสมัย ทรงเตือนเราก่อนที่จะเกิดเหตุการณ์ เช่น เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ทรงเตือนเราตั้งแต่ปี 2517 ทรงเตือนเราในปี พ.ศ. 2535 ในเรื่องความขัดแย้ง แต่คนไทยตามไม่ทันเอง ซึ่งนี่คือเรื่องปกติของคนที่เป็นอัจฉริยะมากๆ และเป็นอัจฉริยะล้ำสมัยเช่นเดียวกับ ลีโอนาร์โด ดา วินชี ที่เกิดก่อนยุค

แค่ตามพระองค์ให้ทันจึงน่าจะช่วยประเทศชาติได้เยอะแล้ว อย่าให้แต่พระองค์ทรงทศพิศราชธรรม เราต้องประยุกต์มาใช้ในฐานะผู้ถ่ายโอนพระราชอำนาจในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ราชธรรมกำกับราชอำนาจเมื่อเราเปลี่ยนแปลงการปกครอง ถ่ายโอนพระราชอำนาจมาใช้ ก็ต้องนำราชธรรมมากำกับการใช้พระราชอำนาจที่เราเอามาใช้ด้วย นั่นแหละคือตามให้ทัน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศทรงมีทั้งพระราชอำนาจเพราะคนจงรักภักดี และยังมีพระราชธรรมกำกับ จึงทรงอยู่ในสถานะที่อยู่ในใจของคนไทยทั้งชาติ เป็นศูนย์รวมจิตใจ (holder of the nation) เป็นภูมิพลังแผ่นดิน (strength of the land) และเป็นมหाराชผู้ปกครองแผ่นดินโดยธรรมมา 70 ปีจนบัดนี้

สรุป

ประเทศไทยมีการปกครองโดยพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขมายาวนาน โดยในอดีตเป็นการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ โดยพระมหากษัตริย์ทรงพระราชอำนาจสูงสุดแต่เพียงพระองค์เดียว แต่หลังจากวันที่ 24 มิ.ย. พ.ศ. 2475 มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข อาจเรียกได้ว่าเป็นการปกครองแบบพระมหากษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญ โดยพระมหากษัตริย์ทรงจำกัดพระราชอำนาจของพระองค์เอง โดยการพระราชทานในรัฐธรรมนูญ ในอดีตรัฐธรรมนูญ 6 ฉบับ ไม่ว่าจะเป็นฉบับถาวร หรือฉบับชั่วคราว พระมหากษัตริย์เป็นผู้พระราชทานให้ พระมหากษัตริย์จะทรงใช้พระราชอำนาจของพระองค์ภายใต้รัฐธรรมนูญและพระราชทานพระราชอำนาจสูงสุดไปสู่ปวงชนชาวไทย ซึ่งรัฐธรรมนูญแทบทุกฉบับบัญญัติว่า อำนาจประชาธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย พระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นประมุขทรงใช้อำนาจนั้นทางรัฐสภา คณะรัฐมนตรีและศาล ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้แสดงให้เห็นว่าตามกฎหมายนั้น อำนาจประชาธิปไตย ซึ่งเป็นอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศชาติอยู่ที่พระมหากษัตริย์และประชาชน โดยพระมหากษัตริย์ทรงใช้อำนาจนั้นผ่านทางฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหารและฝ่ายตุลาการ ซึ่งแต่ละฝ่ายเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการตามรัฐธรรมนูญ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงใช้พระราชอำนาจตามรัฐธรรมนูญและกฎหมายอย่างเคร่งครัดเสมอ โดยมีพระราชดำรัสในโอกาสที่ประธานศาลฎีกานำผู้พิพากษาประจำศาล สำนักงานศาลยุติธรรมเข้าถวายสัตย์ปฏิญาณก่อนเข้ารับหน้าที่ ณ พระตำหนักเปี่ยมสุข วังไกลกังวล วันอังคารที่ 25 เม.ย. 2549 ความตอนหนึ่งว่า มาตรา 7 ว่า อะไรที่ไม่มีในรัฐธรรมนูญก็ให้ปฏิบัติตามประเพณีหรือตามที่เคย

ทำมา แต่ว่าในมาตรา 7 นั้น ไม่ได้บอกว่า พระมหากษัตริย์สั่งได้ ไม่มี ลองไปดูมาตรา 7 เขาเขียนว่าไม่มี บทบัญญัติแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ไม่ได้บอกว่ามีพระมหากษัตริย์ที่จะมาสั่ง การได้และขอยืนยันว่าไม่เคยสั่งการอะไรที่ไม่มีมีกฎเกณฑ์ของบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญของกฎหมาย พระราชบัญญัติทำถูกต้องตามรัฐธรรมนูญทุกอย่าง พระมหากษัตริย์ในรัชกาลที่ 9 ไม่เคยทำอะไรตามใจชอบ ตั้งแต่เป็นมา มีรัฐธรรมนูญหลายฉบับแล้วก็ทำมาหลายสิบปี ไม่เคยทำอะไรตามใจชอบ ถ้าทำไป ตามใจชอบก็เข้าใจว่าบ้านเมืองล่มจมมานานแล้ว

การปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 นั้น จะได้นำมาพิจารณาแบบนี้ ประการแรก พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขของประเทศ มาตรา 2 ประเทศไทยมีการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มาตรา 3 อำนาจประชาธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย พระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นประมุขทรงใช้อำนาจนั้นทางรัฐสภา คณะรัฐมนตรีและศาล ตามบทบัญญัติแบบรัฐธรรมนูญนี้ มาตรา 8 องค์พระมหากษัตริย์ทรงดำรงอยู่ในฐานะอันเป็นที่เคารพสักการะ ผู้ใดจะละเมิดมิได้ ผู้ใดจะกล่าวหาหรือฟ้องร้องพระมหากษัตริย์ในทางใดๆมิได้ ตามบทบัญญัติดังกล่าวพระมหากษัตริย์ทรงเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนไทย เป็นพระประมุข เป็นที่เคารพสักการะ ยิ่งของประชาชนชาวไทย พระองค์ทรงใช้อำนาจประชาธิปไตยอันเป็นของปวงชนชาวไทยผ่านองค์กรต่างๆ ทางรัฐสภา คณะรัฐมนตรีและศาล จะเห็นได้ว่าความเชื่อมโยงเกี่ยวพันในระบอบประชาธิปไตยโดยมีพระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นประมุขนั้น อำนาจทั้งหมด พระองค์พระราชทานให้เป็นของปวงชนชาวไทย คือให้ประชาชนเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาจังหวัดมาทำหน้าที่เป็นตัวแทนประชาชนโดยผ่านทางรัฐสภา ซึ่งการเข้าดำรงตำแหน่งนั้นมีจำเป็นต้องมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯแต่งตั้ง ก็ถือว่ามาจากการที่ประชาชนใช้อำนาจเลือกตั้งเข้ามา แต่สำหรับคณะรัฐมนตรีและศาลนั้นไม่ได้มีการใช้อำนาจของปวงชนชาวไทยโดยตรง จึงจำเป็นต้องมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯแต่งตั้งในฐานะที่ทรงเป็นประมุขและเป็นผู้ใช้ อำนาจเช่นเดียวกัน ตามรัฐธรรมนูญพระองค์ทรงอยู่ในฐานะที่เคารพยิ่ง ผู้ใดจะทาละเมิดหรือฟ้องร้องมิได้ เพื่อให้พระราชฐานะนั้นได้รับการปกป้องเป็นไปตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติ บรรดาพระราชหัตถเลขาและพระบรมราชโองการต่างๆ อันเกี่ยวกับราชการและการปกครองแผ่นดินจึงจำเป็นต้องมีผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ เพราะพระมหากษัตริย์มิได้ทรงกระทำกิจการใดโดยพระองค์เอง ล้วนมีองค์กรที่มีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบกระทำการนั้นและทูลเกล้าถวายขอให้ทรงลงพระปรมาภิไธย พระมหากษัตริย์กับพระราชอำนาจในส่วนที่เกี่ยวกับอำนาจนิติบัญญัติ พระราชอำนาจในส่วนที่เกี่ยวกับอำนาจนิติบัญญัตินี้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย บัญญัติไว้ในมาตรา 94 มาตรา 150 และมาตรา 151 ให้ร่างพระราชบัญญัติที่ได้รับการเห็นชอบของรัฐสภาแล้วให้นายกรัฐมนตรีนำพระราชบัญญัตินี้มาจากรัฐสภาเพื่อทูลเกล้าฯทูลกระหม่อมถวายภายใน 20 วัน นับตั้งแต่วันที่รับร่างพระราชบัญญัติมาจากรัฐสภาเพื่อพระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธย และเมื่อประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว จึงมีผลบังคับใช้เป็นกฎหมายได้ แต่หากพระมหากษัตริย์ไม่ทรงเห็นชอบด้วยกับร่างพระราชบัญญัติใด ก็ทรงไว้ซึ่งพระราช

อำนาจที่จะทรงยับยั้งได้ตามรัฐธรรมนูญ โดยพระราชทานคืนมายังรัฐสภาหรือเมื่อพ้น 90 วันแล้วมิได้ พระราชทานกลับคืนมา รัฐสภาจะต้องนำร่างพระราชบัญญัตินั้น มาศึกษาพิจารณาใหม่

การใช้พระราชอำนาจยับยั้งด้านกฎหมายนี้ ศาสตราจารย์คนหนึ่ง เคยอธิบายไว้ว่า ในกรณีที่พระมหากษัตริย์ไม่ทรงเห็นชอบในร่างพระราชบัญญัตินั้น พระมหากษัตริย์อาจแจ้งให้สภานิติบัญญัติแห่งชาติทราบ ว่าที่ไม่ทรงเห็นชอบด้วยนั้นเป็นเพราะเหตุใดก็ได้ หรืออาจจะแจ้งให้ทราบเพียงว่าไม่ทรงเห็นด้วย โดยไม่ให้เหตุผลอะไรเลยก็ได้ ซึ่งทั้งนี้แล้วแต่พระราชอัธยาศัย และสภานิติบัญญัติแห่งชาติมีหน้าที่จะต้องนำมาปรึกษากันใหม่ คำว่าที่ไม่ทรงเห็นชอบด้วยร่างพระราชบัญญัติ หมายความว่า ไม่ทรงเห็นชอบ ด้วยในรูปลักษณะที่สภานิติบัญญัติ แห่งชาติ ถวายคำแนะนำและยินยอมให้ตราขึ้นเป็นกฎหมาย ซึ่งอาจเห็นว่าไม่ทรงเห็นด้วยในหลักการพระราชบัญญัติทั้งหมดหรือทรงเห็นด้วยในหลักการนั้นบางส่วนหรือทรงเห็นด้วยในหลักการนั้นทั้งหมดแต่ไม่ทรงเห็นด้วยในวิธีดำเนินการที่จะให้เป็นไปตามหลักการนั้นๆ มีข้อพิจารณาว่า พระราชอำนาจในการยับยั้งร่างพระราชบัญญัตินี้ไม่ได้มีลักษณะเป็นการยับยั้งเด็ดขาด แต่เป็นการยับยั้งเพื่อให้รัฐสภาได้ใคร่ครวญอีกครั้ง เพราะในขั้นตอนสุดท้ายหากรัฐสภายังยืนยันมติตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด ก็สามารถประกาศร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวใช้บังคับเป็นกฎหมายได้ เสมอว่าพระมหากษัตริย์ได้ทรงลงพระปรมาภิไธยแล้ว

อย่างไรก็ดี พระมหากษัตริย์จะไม่ทรงใช้พระราชอำนาจนี้ในการยับยั้งการตรากฎหมาย ถ้ากฎหมายนั้นเป็นไปเพื่อประโยชน์และความผาสุกของประเทศชาติและประชาชน เท่าที่ผ่านมาทรงใช้พระราชอำนาจในการยับยั้งกฎหมาย จะเห็นได้จากครั้งที่สภานิติบัญญัติแห่งชาติ ลงมติขานร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพ.ศ. 2517 และนำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายเพื่อทรงพระปรมาภิไธยให้ประกาศใช้เป็นรัฐธรรมนูญ นั้น ในมาตรา 107 วรรค 2 บัญญัติว่า ให้ประธานองคมนตรีเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้งสมาชิกวุฒิสภา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ไม่ทรงเห็นด้วย แต่ก็ไม่ได้ทรงใช้พระราชอำนาจยับยั้งโดยตรง หากเพียงแต่มีพระราชกระแสทูลเกล้าฯ ถวายร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้ว่า ตามมาตรา 107 วรรค 2 แห่งร่างรัฐธรรมนูญนี้ บัญญัติให้ประธานองคมนตรีเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้งสมาชิกวุฒิสภานั้น ไม่ทรงเห็นด้วยเป็นอย่างยิ่ง เพราะประธานองคมนตรี เป็นผู้ที่พระมหากษัตริย์ทรงเลือกและแต่งตั้งตามพระราชอัธยาศัย ตามความในมาตรา 16 เป็นการขัดกับหลักที่ว่า พระมหากษัตริย์ทรงอยู่เหนือทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ทั้งจะทำให้ประธานองคมนตรีอยู่ในสภาพเสมือนเป็นองค์กรทางการเมือง

ในเวลาต่อมาสภานิติบัญญัติแห่งชาติก็ได้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญให้เป็นไปตามแนวพระราชกระแสที่พระราชทานลงมาคือรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยแก้ไขเพิ่มเติมพ.ศ. 2518 มาตรา 3 ให้ยกเลิกความในมาตรา 110 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน มาตรา 107 วรรค 2 ให้นายกรัฐมนตรีเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้งสมาชิกวุฒิสภา ในส่วนของการใช้พระราชอำนาจยับยั้งด้าน

พระราชบัญญัตินั้น มีกรณีเกิดขึ้นในพ.ศ. 2535 ที่คราวนั้นสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ได้ความเห็นชอบร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ฉบับที่ 11 พ.ศ. 2535 อันเกี่ยวกับค่าเสียหายเพื่อละเมิดที่สื่อมวลชนที่ผู้กระทำการละเมิดต้องชดใช้ให้แก่ผู้เสียหายในคดีหมิ่นประมาท โดยพิจารณา 3 วาระ ในวันเดียว คือในวันที่ 24 ม.ค. 2535 ซึ่งบัญญัติให้ศาลกำหนดค่าเสียหายให้เท่ากับจำนวนเงิน 20 เท่า ของอัตราโทษปรับ ที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายอาญา คือเท่ากับเพิ่มจาก 2 แสนบาท เป็น 4 ล้านบาท เว้นแต่มีการพิสูจน์ความเสียหายไปมากกว่านั้น อันเป็นการกำหนดค่าเสียหายขั้นต่ำไว้ล่วงหน้าอย่างสูงมากในทุกกรณี โดยไม่เปิดโอกาสให้ศาลใช้ดุลยพินิจ แต่ระหว่างที่ร่างพระราชบัญญัตินี้อยู่ในขั้นตอนการนำทูลเกล้าฯถวายเพื่อทรงลงปรมาภิไธย ก็ได้มีพระราชกฤษฎีกายุบสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2539 ออกมา และมีได้นำร่างพระราชบัญญัตินี้กลับคืนมายังรัฐสภาแต่อย่างใด ซึ่งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2534 มาตรา 110 มาตรา 144 บัญญัติให้บรรดาร่างพระราชบัญญัติที่รัฐสภายังมิให้ความเห็นชอบหรือเมื่อพ้น 90 วัน แล้วมิได้พระราชทานคืนมาก็ให้เป็นอันตกไป และหลังจากนั้นก็ไม่ได้มีการนำร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้เข้าสู่การพิจารณาของรัฐสภาอีก การที่พระมหากษัตริย์ทรงใช้พระราชอำนาจในการบริหารราชการแผ่นดิน พระองค์ไม่ได้ก้าวล่วงมาใช้พระราชอำนาจในทางเนื้อหาแต่ประการใด เพราะพระมหากษัตริย์ทรงดำรงเหนือความขัดแย้งทางการเมือง ไม่ยุ่งเกี่ยวกับการเมือง ไม่มีพระราชดำริในด้านการเมือง และไม่ต้องรับผิดชอบทางด้านการเมือง ดังนั้นพระราชอำนาจตามที่ได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญจึงเป็นอีกรูปแบบที่ใช้ในการบริหารราชการดังกล่าวจะต้องมีผู้ถวายคำแนะนำก่อนมีพระบรมราชโองการเสมอ ซึ่งผู้ที่รับสนองรับราชโองการต้องเป็นผู้รับผิดชอบทางกฎหมายและทางการเมือง มีข้อสังเกตว่าพระราชอำนาจที่เกี่ยวข้องกับอำนาจบริหารนี้ นอกจากพระราชอำนาจที่ระบุไว้อย่างชัดเจนในรัฐธรรมนูญแล้ว พระมหากษัตริย์ยังทรงคงไว้ด้วยอำนาจโดยทั่วไป ตามประเพณีการปกครองในฐานะที่พระองค์ทรงเป็นประมุขของประเทศ และในรัฐธรรมนูญก็ได้บัญญัติรับรองพระราชอำนาจนี้ไว้ อันได้แก่ พระราชอำนาจที่ทรงจะรักษาหรือแก้รัฐบาล พระราชอำนาจในการส่งเสริมนโยบายของรัฐบาล และพระราชอำนาจในการตั้งเตือนรัฐบาล

พระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษ อำนาจในการพระราชทานอภัยโทษเป็นพระราชทานในนิติพระราชประเพณีมาตั้งแต่ดั้งเดิมและเป็นอำนาจเฉพาะของพระมหากษัตริย์ที่มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยทุกฉบับ ซึ่งเป็นอำนาจอิสระและเป็นกลางของพระมหากษัตริย์ เป็นสิ่งหนึ่งที่แสดงถึงความผูกพันและพระมหากรุณาของพระมหากษัตริย์ที่มีต่อประชาชน ต่อผู้ที่ไม่ได้รับความเป็นธรรม และเป็นทางออกสุดท้ายที่พวกเขาเหล่านั้นจะได้รับความเป็นธรรม การพระราชทานอภัยโทษนี้ ไม่ได้จำกัดโทษเฉพาะในคดีอาญาเท่านั้น แต่ยังรวมถึงโทษทางวินัยและโทษทางปกครองด้วย เช่นในกรณีที่ทรงพระราชทานอภัยโทษให้กับผู้ที่ยื่นถวายฎีกา การพระราชทานอภัยโทษอาจพระราชทานอภัยโทษโดยไม่มีเงื่อนไข หรือพระราชทานอภัยโทษจากหนักเป็นเบาก็ได้ การพระราชทานอภัยโทษแบ่งเป็น 2 ประเภท คือการพระราชทานอภัยโทษเป็นรายบุคคล

สาม สถาบันการปกครอง คือสถาบันนิติบัญญัติ บริหาร และยุติธรรม ท่านเป็นหนึ่งในสามสถาบันที่ปกครองประเทศ ถ้าทำด้วยดีประเทศชาติก็ไปรอด เป็นที่น่าสังเกตว่า สถาบันบริหารนั้นต่อเนื่องมาจากสถาบันนิติบัญญัติ ส่วนสถาบันตุลาการนั้นควรจะรักษาความเป็นสถาบันเอกเทศมากที่สุดเพื่อจะให้ความยุติธรรมมากที่สุดในการนี้จะต้องทำงานในหลายด้าน ผู้พิพากษานั้นจะต้องไปตัดสินความต่างๆ ในศาลทุกศาลและมีความยุติธรรมกับทุกฝ่าย จึงเป็นสถาบันที่เป็นที่พึ่งแก่ประชาชน สามารถที่คิดว่าประเทศเรามีชื่อมีแป ทำให้สบายใจว่า ถ้ามีเหตุการณ์ใดๆ เกิดขึ้นจะมีผู้ที่จะช่วยให้ความยุติธรรม ฉะนั้นหน้าที่ของผู้พิพากษาทุกคนมีความสำคัญอย่างยิ่งและจะไม่มีใครบังคับให้ทำอะไรได้ เพราะว่าแต่ละคนมีความรู้ มีความสุจริต ตามที่ได้กล่าวคำสัตย์ในส่วนที่เกี่ยวกับผู้พิพากษาศาสนา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงมีพระราชดำรัส ในโอกาสที่ประธานศาลฎีกานำผู้พิพากษาประจำศาลเฝ้าเพื่อถวายสัตย์ปฏิญาณก่อนเข้าปฏิบัติหน้าที่ ณ พระราชวังไกลกังวล มีความสำคัญตอนหนึ่งว่า ท่านได้แปร่งคำปฏิญาณด้วยความเข้มแข็งก็เข้าใจว่าท่านจะตั้งใจทำตามคำพูดที่ได้แปร่งออกมา ที่มีความสำคัญที่สุดของข้าพเจ้าคือ ท่านได้บอกว่าท่านจะปฏิบัติในปรมาภิไธย หมายความว่า ข้าพเจ้าได้เห็นท่านทั้งหลายปฏิบัติดีชอบจริงๆ แต่ว่า ถ้าสงสัยว่าข้าพเจ้าเดือดร้อนที่เดือดร้อนก็เพราะว่าเมื่อปฏิบัติอะไรในพระปรมาภิไธย พุดง่ายในนามของพระเจ้าอยู่หัวฯ ถ้าทำอะไรที่ไม่ดีไม่ชอบ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ก็เป็นคนที่ไม่ดีไม่ชอบ ฉะนั้น ต้องกำชับอย่างหนักแน่นว่าต้องทำตามปฏิญาณ เพราะจะทำให้ข้าพเจ้าในส่วนตัวและหน้าที่เดือดร้อน และหากข้าพเจ้าเดือดร้อนก็ทำให้คนเดือดร้อนเหมือนกัน เพราะทำให้ประชาชนไม่ได้รับความยุติธรรม ความยุติธรรมที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงเห็นว่าเป็นเรื่องสำคัญนี้อยู่ในพระราชดำรัสหลายตอน ดังจะขอยกพระราชดำรัส ในโอกาสที่ประธานศาลฎีกา นำผู้พิพากษาประจำสำนักงานศาลยุติธรรม เฝ้าเพื่อถวายปฏิญาณก่อนเข้าปฏิบัติหน้าที่ ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน ความตอนหนึ่งว่า บ้านเมืองต้องมีผู้พิพากษา บ้านเมืองต้องมีผู้รักษาความยุติธรรม ต้องมีศาลเพื่อรักษาความยุติธรรมนี้ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อให้บ้านเมืองถึงความยุติธรรม เพราะว่าถ้าบ้านเมืองไม่มีความยุติธรรม บ้านเมืองก็จะล่มจม

เมื่อเกิดวิกฤติการณ์เมื่อพ.ศ. 2549 เมื่อฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหารไม่สามารถทำหน้าที่ได้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงตั้งเตือนให้ตุลาการซึ่งเป็นผู้ใช้อำนาจอธิปไตยที่เหลืออยู่ได้ใช้อำนาจหน้าที่ของประคับประคองไว้ เพื่อให้ประเทศสามารถปกครองในระบอบประชาธิปไตยได้ต่อไป พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงตั้งเตือนผู้ใช้กฎหมายเสมอว่าต้องใช้กฎหมายเป็นธรรม และได้พระราชทานดำรัสอีกหลายองค์ แก่นักกฎหมายให้ตระหนักถึงความยุติธรรม อันเป็นอุดมคติสูงสุดของกระบวนการยุติธรรม ส่วนกฎหมายเป็นเพียงวิถีทางและเครื่องมือที่จะนำไปสู่ความยุติธรรมเท่านั้น ดังนั้นจึงต้องรักษาความยุติธรรมเป็นสำคัญมากกว่าการรักษาเครื่องมือ ความยุติธรรมต้องมาก่อน และอยู่เหนือกฎหมาย การรักษาความยุติธรรม ก็ไม่ได้จำกัดเฉพาะขอบเขตของกฎหมาย หากต้องขยายไปถึงศีลธรรม จรรยา ตลอดจนเหตุและผลของความเป็นจริงด้วย การแก้ไขวิกฤติการณ์ทางการเมือง พระองค์ได้ทรง พระกรุณาช่วยขจัดปัดเป่าภัยพิบัติจากวิกฤติการณ์ทั้งปวงและทุกครั้งทรงนำ ประเทศ

กลับคืนสู่ภาวะปกติสุขได้โดยเร็ว ซึ่งทุกครั้ง ด้วยเดชพระบารมีด้วยพระปรีชาสามารถ ด้วยแรงศรัทธา เทิดทูนและด้วยความจงรักภักดี ที่อาณาประชาราษฎร์มีต่อพระองค์ ก็ได้ทรงขจัดปัดเป่ายุติภัยพิบัติและ ทรงนำบ้านเมืองกลับคืนสู่สภาวะปกติโดย เร็ว พสกนิกรของพระองค์ก็ได้กลับคืนสู่ความผาสุกร่มเย็น เช่นเดิมพระเกียรติคุณจึง แผ่ไพศาล เป็นที่แซ่ซ้องสดุดีทั่วไปทั้งภายในประเทศและนานาชาติทั่วโลก การแก้ไขวิกฤตของชาติ ด้วยพระบารมีของในหลวง ทรงวางพระองค์อย่างพอเหมาะพอดี ในการใช้พระราชอำนาจ เพื่อการแก้ไขวิกฤตของชาติ เพราะทรงตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ พระมหากษัตริย์ภายใต้ รัฐธรรมนูญ วิกฤตการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นฯ ในหลวงได้ทรงเตือนสติผู้ที่เกี่ยวข้องกับทุกฝ่าย ให้ช่วยกันแก้ไขปัญหาของชาติโดยทรงเน้นว่า“พระมหากษัตริย์ไม่มีอำนาจหน้าที่” และได้พระราชทาน แนวคิดว่าสถาบันตุลาการควรร่วมปรึกษาหารือกันเพื่อแก้ไขปัญหาของชาติ ซึ่งเป็นผลให้ทุกฝ่ายต่าง น้อมรับพระบรมราโชวาทมาปฏิบัติเพื่อให้เกิดความสมานฉันท์ในชาติ พระราชอัจฉริยภาพและพระราช กรณียกิจของการเป็นพระมหากษัตริย์นักประชาธิปไตยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงวางพระองค์ อย่างพอเหมาะพอดี เรื่องการใช้พระราชอำนาจในการแก้ไขปัญหาวิกฤตของชาติเป็นอย่างมาก เพราะ ทรงตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของพระมหากษัตริย์ ภายใต้รัฐธรรมนูญและทรงเน้นย้ำถึงความสำคัญของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยเสมอ การพระราชทานแนวทางแก้ไขความขัดแย้ง และวิกฤตการณ์ ในชาติทั้งในกรณี "14 ตุลาวันมหาวิปโยค" กรณี "พฤษภาทมิฬ" และกรณี "วิกฤตการณ์เลือกตั้งเมษายน 49" จะเห็นได้ว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงยุติวิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้นได้โดยฉับพลัน เพื่อระงับ ความเสียหายที่เกิดขึ้น และเตือนสติแก่ผู้คนที่เกี่ยวข้องทั้งหลาย ให้ระลึกถึงความถูกต้องชอบธรรม นับเป็นพระมหากษัตริย์คุณเป็นล้นพ้น แก่พสกนิกรชาวไทยทุกคน

เหตุการณ์ที่ผ่านมา เป็นความขัดแย้ง ระหว่าง “ ประชาชน กับ ทหาร ” ได้ยุติลงด้วยพระบารมี ของในหลวง แต่เหตุการณ์ยุคนายกาพ.ต.ท.ทักษิณ เป็นความขัดแย้งระหว่างประชาชนกับ ประชาชน ทำให้ในหลวงของปวงชนชาวไทย รักประชาชนทุกคนของพระองค์ไม่ได้เข้ามาเกี่ยวข้อง (พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี) ความสุขอยู่ที่ประชาชน และความทุกข์ อยู่ที่ไม่สามารถ แก้ไขความทุกข์ของประชาชนได้ ท่านจึงทรงใช้เวลา 70 ปี ลงพื้นที่ ศึกษาวิเคราะห์ หาทางแก้ทุกปัญหา ให้ประชาชนของพระองค์ เมื่อประชาชนมีความสุข และเกิดความสงบสุข ก็จะนำความสุขมาสู่ในหลวง แต่ในหลวงทรงไม่สบายพระทัย ในเรื่องความแตกแยกและขัดแย้งกันของประชาชน ที่แก้ไขไม่ได้ และไม่สามารถเข้าไปร่วมแก้ไขได้ เพราะทรงเป็นพระมหากษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญ ในการแก้ไขความขัดแย้ง ของประชาชนและประเทศ ในหลวงได้ทรงให้พระบรมราโชวาทไว้ว่า

“ในบ้านเมืองนั้น มีทั้งคนดีและคนไม่ดี ไม่มีใครที่จะทำให้ทุกคนเป็นคนดีได้ทั้งหมด การทำให้ บ้านเมืองมีความปกติสุข เรียบร้อยจึงมิใช่การทำให้ทุกคนเป็นคนดี หากแต่อยู่ที่การส่งเสริมคนดี ให้คนดี ได้ปกครองบ้านเมือง และควบคุมคนไม่ดี ไม่ให้มีอำนาจไม่ให้อำนาจเดือดร้อนวุ่นวาย”

(พระบรมราชาโหวาทในพิธีเปิดงานชุมนุมลูกเสือแห่งชาติ ครั้งที่ 6 ณ ค่ายลูกเสือวชิราวุธ อำเภอสรีราชา จังหวัดชลบุรี วันที่ 11 ธันวาคม 2512)

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ รัชกาลที่ 9 ในราชวงศ์จักรี เสด็จขึ้นครองราชย์ตั้งแต่วันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ. 2489 จนถึงปัจจุบัน ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่ครองราชย์ในฐานะประมุขแห่งรัฐ เป็นเวลายาวนานที่สุดในโลกและเสวยราชย์ยาวนานที่สุดในประวัติศาสตร์ชาติไทยด้วยเช่นกัน พระองค์ทรงได้รับการถวายพระราชสมัญญาว่า “สมเด็จพระภัทรมหาราช” ซึ่งมีความหมายว่า “พระมหากษัตริย์ผู้ประเสริฐยิ่ง” ต่อมาได้มีการถวายพระราชสมัญญาใหม่ว่า “พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช” เมื่อ พ.ศ. 2539 และ “พระภูมิพลมหาราช” อนุโลมตามธรรมเนียมเช่นเดียวกับพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ทรงได้รับพระราชสมัญญาว่า “พระปิยมหาราช”

รัชกาลที่ 9 ทรงทุ่มเทพระวรกาย พระวิริยะอุตสาหะ พระสติปัญญาเพียบพร้อมไปด้วยพระทัยที่เมตตา เพื่อปฏิบัติพระราชกรณียกิจต่างๆ เพื่อประโยชน์สุขแก่ประชาราษฎร์และเพื่อการพัฒนาประเทศชาติอย่างยั่งยืน อันจะเห็นได้จากโครงการในพระราชดำริ พระราชกรณียกิจ พระอัจฉริยภาพในด้านต่างๆ การเสด็จเยี่ยมเยียนพสกนิกร การช่วยเหลือภัยพิบัติ ตลอดจนพระองค์ทรงเป็นต้นแบบและแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติตน ปฏิบัติหน้าที่ และการรักษาซึ่งคุณธรรมเพื่อประโยชน์แห่งส่วนร่วมเป็นสิ่งสำคัญ แม้ในยามบ้านเมืองประสบภาวะความขัดแย้งพระองค์ทรงบรรเทาความขัดแย้งเหล่านั้นด้วยความสันติวิธีเพื่อให้บ้านเมืองมีความสงบสุขและรู้จักสามัคคี

คุณูปการของรัชกาลที่ 9 จึงหาใดเปรียบเทียบยากยิ่งนัก พระบารมีของพระองค์แผ่ไพศาลทั่วสารทิศ เลื่องลือพระนามไปทั่วสากล ซึ่งกระทรวงวัฒนธรรมโดยสำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย ร่วมกับคณะดุริยางคศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร สร้างสรรค์บทเพลง “พระราชผู้ทรงธรรม” เพื่อรำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณ และพระเมตตาธิคุณที่พระองค์มีต่อพสกนิกรชาวไทยนั้นล้วนพันโยงโดยได้รับการสนับสนุนและร่วมมือจาก บริษัท จีเอ็มเอ็ม แกรมมี่ จำกัด (มหาชน) ในการประพันธ์เนื้อร้องและทำนองเพลง เพื่อร่วมเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา 5 ธันวาคม 2556

ซึ่งเนื้อร้องได้บรรยายคุณูปการของพระองค์ท่านที่ตราตรึงอยู่ในใจพสกนิกรชาวไทยอย่างมิรู้ลืม ดังนี้

“เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม

คือถ้อยคำที่พระองค์ทรงให้ไว้

ช่างแสนจะโชคดีที่เกิดเป็นคนไทย

ได้ภาคภูมิใจเสมอมา

ถ้ามีใครถามทำไมคนไทยถึงรักพระองค์อย่างนี้ แคได้ชมพระบารมีก็ยิ้มทั้งน้ำตา
ถ้าหากให้อธิบายเหตุผลนานา คงต้องใช้เวลาเท่าชีวิตนี้
 เพราะท่านทำเพื่อคนไทย ด้วยธรรมะของพระราชา
หวังให้เราชาวประชาอยู่ดีกินดี ท่านต้องเหนื่อยเพราะงานหนัก
ไม่เคยพักจวบจนวันนี้ ช่างโชคดีที่แผ่นดินนี้
มีราชาผู้ทรงธรรม

ทรงเป็นนิยามแห่งความดี เป็นอัญมณีที่เลิศล้ำ
สดสวยใสกระจ่างสว่างด้วยธรรม ด้วยน้ำพระทัยที่เมตตา
ถ้ามีใครถามทำไมคนไทยถึงรักพระองค์อย่างนี้ แคได้ชมพระบารมีก็ยิ้มทั้งน้ำตา
ถ้าหากให้อธิบายเหตุผลนานา คงต้องใช้เวลาเท่าชีวิตนี้
 เพราะท่านทำเพื่อคนไทย ด้วยธรรมะของพระราชา
หวังให้เราชาวประชาอยู่ดีกินดี ท่านต้องเหนื่อยเพราะงานหนัก
ไม่เคยพักจวบจนวันนี้ ช่างโชคดีที่แผ่นดินนี้
มีราชาผู้ทรงธรรม

 เพราะท่านทำเพื่อคนไทย ด้วยธรรมะของพระราชา
หวังให้เราชาวประชาอยู่ดีกินดี ท่านต้องเหนื่อยเพราะงานหนัก
ไม่เคยพักจวบจนวันนี้ ช่างโชคดีที่แผ่นดินนี้
มีราชาผู้ทรงธรรม

เมื่อเดือนมิถุนายน พ.ศ.2560 กระทรวงวัฒนธรรมได้จัดนิทรรศการแสดงผลงานของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ในฐานะทรงเป็น “อัครศิลปิน” ที่หออัครศิลปิน ถนนเลียบบคลองห้า ตำบลคลองห้า อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี

ผมรู้สึกซาบซึ้งและประทับใจเป็นอย่างยิ่ง เมื่อได้มาเห็นกรอบรูปวาทศิลป์ ที่ติดอยู่บนข้างฝาใน ชั้นล่างด้านหลังของหออัครศิลปินซึ่งเขียนเอาไว้ว่า

“เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม” พระปฐมบรมราชโองการที่กะทัดรัด แต่มีความหมายอันยิ่งใหญ่และลึกซึ้ง เป็นตัวอย่างที่สะท้อนให้เห็นถึงพระอัจฉริยภาพ ในด้านวาทศิลป์”

อีกทั้งพระบรมราโชวาทที่พระราชทานไว้ในโอกาสต่างๆ ยังแฝงแง่คิด คติธรรมที่เป็นประโยชน์ ให้พสกนิกรได้น้อมนำไปยึดถือปฏิบัติ

และผมรู้สึกประทับใจ และชื่นชอบพระบรมราโชวาทในโอกาสที่พระราชทานประกาศนียบัตร แก่ผู้สอบไล่ได้ของเนติบัณฑิตยสภา สมัยที่ 29 และ 30 ปีการศึกษา 2519 และ 2520 ในวันจันทร์ที่ 16 ตุลาคม 2521 ความว่า

“การที่อยู่กับกฎหมาย และใช้กฎหมายมากๆ นั้น อาจทำให้ติดในตัวบทกฎหมายมากเกินไป และ ทำให้เห็นว่า ถ้าพึ่งตัวบทกฎหมายจะทำให้ความยุติธรรมได้โดยสมบูรณ์ ความจริงกฎหมายเป็นเพียง เครื่องมือสำหรับกำหนดความถูกต้อง เพื่ออาศัยเป็นหลักวินิจฉัยในการอำนวยความยุติธรรม ถ้าใช้ปัจจัย สำคัญสิ่งเดียวในการให้ความยุติธรรมไม่ ดังนั้นจะอาศัยตัวบทกฎหมายกับคำให้การในศาลเท่านั้นไม่ได้ ทั้งนี้เพราะตัวบทกฎหมาย รวมทั้งข้อเท็จจริงที่นำมากล่าวแก่ศาล เป็นสิ่งที่อาจนำมาพลิกแพลงให้ ผิดเพี้ยนไปได้ต่างๆ ด้วยความหลง ด้วยอคติ หรือด้วยเจตนาอันไม่สุจริต ทำให้ความเที่ยงธรรมต้องถูก ลิดรอนทำลายไป”

การอำนวยความยุติธรรมจึงต้องอาศัยตัวผู้ใช้กฎหมายเป็นปัจจัยสำคัญด้วย เท่าๆ กันกับตัว กฎหมายในการที่จะได้กระทำหน้าที่ที่สามารถอำนวยคุณ อำนาจโทษให้แก่ประชาชนได้ต่อไป จึงจำเป็น อย่างยิ่งที่จะต้องทำตัวให้เป็นผู้ยุติธรรมก่อนเป็นเบื้องต้น ด้วยการตั้งใจให้มั่นคงที่จะรักษาความเป็น กลาง และรักษาวัตถุประสงค์ของกฎหมายแต่ละฉบับไว้โดยเคร่งครัดแน่นแน่ว พร้อมกับรักษาความสุจริต จรรยา และมโนธรรมของกฎหมายไว้เสมอกับชีวิต ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความสุขุมรอบคอบ ประกอบด้วย อุเบกขา และปัญญาอันกระจ่างแจ่มใส จึงจะมีดุลพินิจที่เที่ยงแท้ ถูกต้อง และสามารถเป็นที่พึ่งที่อาศัย ของประชาชนผู้อยู่ใต้บังคับแห่งกฎหมายบ้านเมืองได้แท้จริง

ซึ่งผมก็ได้เชื่อมั่นนำพระบรมราโชวาทของพระองค์ท่านมาเป็นแนวทางในการทำงานและประพฤติปฏิบัติตนตามคำที่พ่อของแผ่นดินได้สอนไว้ ตั้งแต่วันที่ผมสำเร็จการศึกษาปริญญาตรี ศิลปะศาสตรบัณฑิต (รัฐศาสตร์) สาขาการปกครอง จากมหาวิทยาลัยรามคำแหงเมื่อปี 2523 รุ่นที่ 6 ซึ่งซาบซึ้งและภาคภูมิใจเป็นอย่างยิ่งที่ได้รับพระราชทานปริญญาบัตรจากพระหัตถ์ของพ่อของแผ่นดิน และได้สัญญากับตนเอง ณ นาทีนั้นว่าจะทำความดีเพื่อส่วนรวม ประชาชน และประเทศชาติ ตามรอยพระยุคลบาทของพระองค์ และในขณะนี้บ้านเมืองของเรา กำลังอยู่ในระหว่างการขัดแย้งทางความคิดของประชาชน หลายกลุ่มหลายเหล่าหลายพวก ผมจึงอยากจะเชิญชวนให้ผู้มีอำนาจในบ้านเมือง รัฐบาล ข้าราชการ นักการเมือง พ่อค้า นักธุรกิจ องค์กรทุกภาคส่วน ตลอดจนประชาชนทั้งหลาย ได้น้อมนำเอาพระบรมราโชวาท ที่ผมได้ยกขึ้นมาเป็นตัวอย่าง ถ้าทุกคน ทุกผู้ทุกนาม ทุกหมู่เหล่า ปฏิบัติได้ ตามคำพ่อของแผ่นดินสอนไว้ มีความรัก มีความสามัคคี เสียสละความสุขส่วนตัวเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ช่วยกันทำความดีเพื่อส่วนรวม และประเทศชาติ

บ้านเมืองของเราก็จะมีความสุข ความเจริญ อยู่พร้อมหน้ากันอย่างปกติสุข จะช่วยให้ประเทศชาติบังเกิดความสุขสงบสุข ความร่มเย็น และมีโอกาสที่จะปรับปรุงพัฒนาและปฏิรูป ให้มีความมั่นคง ก้าวหน้าต่อไปทัดเทียมกับประเทศที่พัฒนาแล้ว และอยู่คู่กับประเทศต่างๆ ในโลกนี้ได้อย่างสง่างาม และสง่าผ่าเผยตลอดไปชั่วกาลปาวสาน

“...บ้านเมืองจะมีความมั่นคงเป็นปกติสุขอยู่ได้ ก็ด้วยนานาสถาบันอันเป็นหลักของประเทศ และคนไทยทุกหมู่เหล่า มีความสมัครสมานปรองดองกันดี และรู้จักปฏิบัติหน้าที่ให้ประสานส่งเสริมกัน ความพร้อมเพรียงของทุกฝ่ายทุกคนที่มีความสำนึกแน่ชัดในหน้าที่ความรับผิดชอบ และตั้งใจปฏิบัติตนปฏิบัติงานให้ดีให้ประสานสอดคล้องกันนี้ จัดเป็นความสามัคคีอย่างหนึ่ง คือ ความสามัคคีในชาติ ถ้าทุกคนในชาติจะได้ตั้งตนตั้งใจให้อยู่ในความสามัคคีดังกล่าว ประโยชน์และความสุขก็จะบังเกิดขึ้นพร้อม ทั้งแก่ส่วนตัวและส่วนรวม ประเทศชาติของเราก็จะสามารถรักษาความเป็นปรกติมั่นคงพร้อมทั้งพัฒนาให้รุดหน้าไปได้ดังปรารถนา...”

(พระราชดำรัสในการเสด็จออกมหาสมาคม ในการพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา ปีพุทธศักราช 2550 ณ พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท วันพุธ ที่ 5 ธันวาคม 2550)

บรรณานุกรม

- นายชัช ชลวร,ในหลวง"กับการทรงใช้ พระราชอำนาจตามรัฐธรรมนูญ
- พระราชกรณียกิจด้านการเมืองการปกครอง,<http://www.chaoprayanews.com>, (สืบค้นเมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2560)
- ชัยวัฒน์ สุริชัย,ในหลวง กกับการแก้ไขปัญหา นำพาชาติพ้นวิกฤตการณ์ทางการเมืองครั้งใหญ่
- ชาญเชาวน์ ไชยานุกิจ,หลักนิติธรรมกับการมีส่วนร่วม
- เกரியงไกร ฮ่องเฮงเส็ง,พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับธรรมาภิบาล
- ฐายิกา จันท์เทพ,ในหลวงรัชกาลที่ 9 กกับการแก้ไขปัญหาวิกฤตการณ์ทางการเมือง
- คอลัมน์ใบตองแห้ง,ในหลวงปีประชาธิปไตย
- ประชาชาติธุรกิจออนไลน์,พระอัจฉริยภาพในหลวง พระบารมีคลี่คลายการเมือง 70 ปี
- ไทยรัฐออนไลน์,70 ปี แห่งการครองราชย์ ดับวิกฤติชาติ ด้วย 'พระบารมี'
- คณะอนุกรรมการศึกษามาตรการส่งเสริมความเข้าใจเกี่ยวกับสถาบันพระมหากษัตริย์ในฐานะประมุขของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย, สถาบันพระมหากษัตริย์ไทย
- จริยธรรมคำพ่อหลวง, สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน ตุลาคม 2558